

Έκτρωση: Μύθοι και Πραγματικότητα (π. Σάββας Μιχαηλίδης)

Categories : [ΒΙΟΗΘΙΚΗ](#)

Date : 22 Οκτωβρίου, 2009

Η έκτρωση είναι το υπ' αριθμό ένα ηθικοκοινωνικό πρόβλημα της εποχής μας, με πολλές και ποικίλες όψεις: ιατρική, ηθική, νομική, ψυχολογική, δημογραφική κλπ. Αυτό το άρθρο είναι μια προσπάθεια διαφώτισης των βασικών προβλημάτων της έκτρωσης με ιδιαίτερη έμφαση στην επιχειρηματολογία των οπαδών της γονιμοποίησης.

Δεν ισχυρίζομαι ότι είμαι ουδέτερος ερευνητής. Πιστεύω όμως ότι κατοχυρώνω σχολαστικά τις θέσεις μου και μεταχειρίζομαι δίκαια τις αντίθετες απόψεις.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΖΩΗΣ

Το βασικό ερώτημα στην έκτρωση είναι το εξής: **το έμβρυο είναι ανθρώπινο ον, ανθρώπινη ζωή ή όχι;** Από την απάντηση που θα δοθεί σ' αυτό το ερώτημα εξαρτάται η στάση της Ηθικής και του Νόμου απέναντι στην έκτρωση. Εάν το έμβρυο είναι ανθρώπινη ύπαρξη, τότε ο ρόλος της Ηθικής και του Νόμου περιορίζεται στο κατά πόσον υπάρχουν περιπτώσεις που δικαιολογείται ο φόνος της ενδομήτριας ανθρώπινης ζωής. Εάν πάλι το έμβρυο δεν είναι καθόλου ανθρώπινο ον ή τουλάχιστο δεν είναι μέχρι κάποιου σταδίου της κυοφορίας, τότε παραμένει η έκτρωση σαν το ηθικό πρόβλημα του τερματισμού μιας ζωής που πάει να γίνει ανθρώπινη, ενώ χάνεται κάθε βάση ποινικοποίησης της έκτρωσης· η γυναίκα τουλάχιστο νομικά, θα έχει κάθε δικαίωμα να αφαιρέσει αυτό το «πράγμα» από μέσα της και να λύσει τα προβλήματα που της δημιουργεί η λεγόμενη ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη.

Το ερώτημα για την αρχή της ανθρώπινης ζωής απευθύνεται αυτονόητα στην Ιατρική και κυρίως στους νεώτερους κλάδους της, τη Γενετική και Εμβρυολογία.

Το 1981 υπεπιτροπή της Αμερικανικής Γερουσίας άκουσε μαρτυρίες γι' αυτό ακριβώς το πρόβλημα. Κατά τις δύο πρώτες μέρες των ακροάσεων παρουσιάστηκαν ενώπιό της υπεπιτροπής οχτώ κορυφαίοι ειδικοί επιστήμονες. Οι επτά από τους οχτώ συμφώνησαν ότι η ανθρώπινη ζωή αρχίζει από τη σύλληψη. Ο καθηγητής L. Rosenberg του πανεπιστημίου του Yale διαφώνησε με τους συναδέλφους του, χαρακτηρίζοντας το ερώτημα για την αρχή της ανθρώπινης ζωής σαν θρησκευτικό και μεταφυσικό

ζήτημα και όχι επιστημονικό. Πρόκειται για μετάθεση των ευθυνών των θετικών επιστημών στην Φιλοσοφία και Θεολογία. Η ανίχνευση της αρχής και του τέλους της ανθρώπινης ζωής είναι έργο της Βιολογίας, Ιατρικής. Η Φιλοσοφία, η Θεολογία και άλλες ανθρωπιστικές επιστήμες ασχολούνται με το τι είναι πολύτιμο στην ανθρώπινη ζωή, με το νόημα και την προοπτική της. Ενώ από το Νόμο και το κράτος αναμένεται το εάν και με ποιο τρόπο θα προστατευθεί η ανθρώπινη ζωή.

Μεταξύ των υπολοίπων επιστημόνων που δέχθηκαν ότι η σύλληψη είναι η αρχή της ανθρώπινης ζωής, ήταν ο διεθνούς φήμης γάλλος καθηγητής της Γενετικής J. Lejeune που ανακάλυψε ότι η πνευματική καθυστέρηση οφείλεται στην παρουσία ενός επί πλέον χρωμοσώματος. Ιδού ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από τη μαρτυρία του Lejeune: *«Η ζωή έχει μια πολύ, πολύ μακρά ιστορία, αλλά κάθε άτομο έχει μια πολύ ξεκάθαρη αρχή, τη στιγμή της σύλληψής του.... Η αποδοχή του γεγονότος ότι μετά από την πραγματοποίηση της γονιμοποίησης ένας νέος άνθρωπος έρχεται σε ύπαρξη, δεν είναι πια ζήτημα αρεσκείας ή γνώμης».*

Σύμφωνα με την επιστήμη από τη στιγμή που τα εικοσιτρία χρωμοσώματα του σπερματοζωαρίου ενωθούν με τα εικοσιτρία χρωμοσώματα του ωαρίου, έχουμε ένα νέο ανθρώπινο ον διαφορετικό γενετικά από το σώμα του πατέρα ή της μητέρας· ένα ον αυτοπρογραμματισμένο σε αύξηση, ανάπτυξη και αντικατάσταση των νεκρών του κυττάρων. Ο καθένας από μας ήταν εξ ολοκλήρου στο γονιμοποιημένο ωάριο και χρειαζόταν μόνο τροφή και χρόνο για τα επόμενα στάδια της ζωής του. Η τεχνική της in Vitro γονιμοποίησης («παιδιά του σωλήνα»), παρά τα ηθικά της προβλήματα, είναι μια αδιάψευστη μαρτυρία γι' αυτή την αλήθεια. Το γονιμοποιημένο ωάριο, το έμβρυο, το βρέφος, το παιδί είναι συμβατικοί χαρακτηρισμοί σταδίων εξέλιξης και ωριμότητας της ανθρώπινης ζωής. Ακόμη και με τα «χονδροκομμένα» κριτήρια των αισθήσεών μας, το έμβρυο από την ηλικία του ενός -ενάμισι μηνός παρουσιάζει τα ανθρώπινα σωματικά χαρακτηριστικά. Με τα μάτια όμως της επιστήμης διαπιστώνουμε ότι γενετικά είναι άνθρωπος από το γονιμοποιημένο ωάριο. Ο χαρακτηρισμός του γονιμοποιημένου ωαρίου και του εμβρύου σαν «δυνάμει ανθρώπου» είναι ελλιπής. **Το έμβρυο όπως και το βρέφος και το παιδί είναι δυνάμει ώριμος άνθρωπος, άνθρωπος όμως δηλ. ον που ανήκει στο ανθρώπινο γένος ήταν πάντα, από τη σύλληψη. Σε κανένα στάδιο της ζωής του ο εξελισσόμενος άνθρωπος δεν μπορεί να στερηθεί την ανθρώπινη ιδιότητα.**

Το αγέννητο μωρό δεν είναι ένας «δυνάμει άνθρωπος», αλλά ένας άνθρωπος με δυναμικό (a human with potential) ή ένας άνθρωπος εν εξελίξει.

Η ανάπτυξη του εμβρύου είναι ταχύτατη. Στις τρεις εβδομάδες το έμβρυο, μόνο δύομισι χιλιοστά μήκος, έχει τις καταβολές των ματιών, σπονδυλικής στήλης, πνευμόνων, στομαχιού, εντέρων η καρδιά κτυπά ήδη από τη δέκατη όγδοη ημέρα. Και όλα αυτά πριν η μητέρα αντιληφθεί την παρουσία του. Μεταξύ του ενός και ενάμισι μήνα το έμβρυο γίνεται μια μικρογραφία ανθρώπου ως προς τα σωματικά χαρακτηριστικά —κεφαλή, κορμός, χέρια, πόδια κλπ. Στον ενάμισι μήνα έχουμε κίνηση του εμβρύου στη μήτρα και λειτουργία του εγκεφάλου που μετρείται με η-

λεκτροεγκεφαλογράφημα. Μετά από τους δύομισι μήνες δεν δημιουργείται κανένα νέο όργανο, απλώς αυξάνει και ωριμάζει ότι υπάρχει.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΖΩΗΣ —ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ—

Εκθέσαμε τα επιστημονικά δεδομένα για την αρχή και εξέλιξη της ανθρώπινης ζωής. Πώς αντιμετωπίζουν τώρα αυτή την πραγματικότητα οι οπαδοί της έκτρωσης; Υπάρχουν τρεις πιθανοί τρόποι:

1. Απλώς παρασιωπούν ότι η έκτρωση καταστρέφει **ανθρώπινο άτομο**. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του A. Guttmacher που υπήρξε πρόεδρος της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας των Συνδέσμων Οικογενειακού Προγραμματισμού. Ο Guttmacher δημοσίευσε το 1967 μια μελέτη υπέρ της νομιμοποίησης της έκτρωσης, τηρώντας απόλυτη σιγή για το ερώτημα πότε αρχίζει η ανθρώπινη ζωή, και το κωμικοτραγικό βρίσκεται στο ότι ο ίδιος εξέδωσε το 1933 βιβλίο στο οποίο αναγνωρίζει τη σύλληψη σαν την αρχή της ανθρώπινης ζωής:

«Ο πυρήνας της κεφαλής του σπερματοζωαρίου, φέροντας όλα τα γενετικά δεδομένα που προέρχονται από τον πατέρα, ενώνεται αδιαίρετα με τον πυρήνα του ωαρίου που φέρει όλο το γενετικό υλικό που προέρχεται από τη μητέρα - και μια νέα ζωή σύνθεση των άλλων δύο αρχίζει».

2. Μια δεύτερη προσέγγιση στο στενόχωρο ερώτημα της αρχής της ανθρώπινης ζωής είναι αυτή των **«μαγικών στιγμών»**. Πρόκειται για την προσπάθεια καθορισμού μιας συγκεκριμένης χρονικής στιγμής στην εξέλιξη του εμβρύου που να θεωρηθεί σαν η αφετηρία της ανθρώπινης ζωής. Πριν από αυτό το όριο το έμβρυο δεν είναι ανθρώπινη ζωή, μετά είναι.

Η πιο σοβαρή από τις «μαγικές στιγμές» είναι η εμφύτευση του γονιμοποιημένου ωαρίου στη μήτρα μια εβδομάδα μετά τη γονιμοποίηση. Ο Nathanson που ως σημειωθεί αντιτίθεται στην έκτρωση, θεωρεί αυτό το σημείο σαν την αρχή της ανθρώπινης ιδιότητας, γιατί μόνο μετά την εμφύτευση το έμβρυο (βλαστίδιο) εκπέμπει ορμονικά σήματα που αναγγέλλουν την παρουσία του· ακόμη με την εμφύτευση εγκαθιδρύεται ο σύνδεσμος με το σώμα της μητέρας. Η θεωρία αυτή έχει μηδαμινή πρακτική σημασία για την έκτρωση, αφού θεωρεί ανθρώπινο ον το γονιμοποιημένο ωάριο από την έβδομη μέρα και εξής. Η έλξη που ασκεί φαίνεται να πηγάζει κυρίως από το ότι δεν αποκλείει εκείνη την αντισύλληψη που εμποδίζει την

εμφύτευση του γονιμοποιημένου ωαρίου — ενδομήτριο σπείραμα και πιθανότατα τα χάπια—. Διαφορετικά, εάν η ανθρώπινη ζωή αρχίζει από τη σύλληψη τότε οι μέθοδοι αυτές δεν είναι αντισυλληπτικές αλλά εκτρωτικές. Οποσδήποτε η εγκατάσταση του γονιμοποιημένου ωαρίου στη μήτρα δεν αλλάζει την ανθρώπινη γενετική υφή του. Δεν υπάρχει ουσιαστικό κριτήριο που να μας επιτρέπει να πούμε ότι το γονιμοποιημένο ωάριο είναι ένα διαφορετικό ον κατά τη διάρκεια του σιωπηλού ταξιδιού του από τη σάλπιγγα προς τη «φωλιά» της μήτρας.

Μια άλλη «μαγική στιγμή» είναι όταν το μωρό στους τεσσερισήμισι μήνες περίπου αρχίζει να «κλωτσά». Αυτός είναι ένας συναισθηματικός μάλλον σταθμός για τη μητέρα, χωρίς καμιά σημασία για το ζήτημα του ανθρώπινου ή όχι του εμβρύου. Εξ' άλλου σήμερα είναι γνωστό ότι η κίνηση του εμβρύου μέσα στο αμνιακό υγρό αρχίζει από τον ενάμισι μήνα και είναι πιο ζωνρή, παρά αργότερα που το έμβρυο γεμίζει ασφυκτικά τον αμνιακό σάκκο. Η μητέρα αισθάνεται την κίνηση αυτή αρκετά αργότερα.

Άλλοι μιλούν για τη βιωσιμότητα του εμβρύου δηλ. την ικανότητά του να επιζήσει εκτός της μήτρας, σαν την κρίσιμη διαχωριστική γραμμή. Η βιωσιμότητα όμως δεν είναι μέτρο του ανθρώπινου του εμβρύου, αλλά μέτρο της εξέλιξης των συστημάτων υποστηρίξεως της εξωμήτριας ανθρώπινης ζωής και της γνώσης και ικανότητας των γιατρών και νοσοκόμων. Γι' αυτό και το όριο της βιωσιμότητας συνεχώς κατεβαίνει. Παλαιότερα ήταν στους επτά μήνες, σήμερα στις προηγμένες χώρες έπεσε στους τεσσερισήμισι μήνες. Προς το τέλος του αιώνα μας αναμένεται να είναι στους δύομισι μήνες και με τη δημιουργία τεχνητού πλακούντα ακόμη ενωρίτερα. Η εξάρτηση του εμβρύου από τον πλακούντα ή του βρέφους από το μητρικό στήθος δεν είναι ούτε ηθικά ούτε ιατρικά κριτήριο της ανθρώπινης ιδιότητάς του.

Ούτε η γέννηση συνιστά ένα τέτοιο σταθμό, ώστε να θεωρείται το όριο της ανθρώπινης ζωής. Απλώς με τη γέννηση αλλάζει ο τρόπος διατροφής και προμήθειας οξυγόνου του μωρού. Η αλλαγή είναι ίσως περισσότερο σημαντική για τη μητέρα και το περιβάλλον του παιδιού, μια που το μωρό τώρα γίνεται ορατό αισθητικά και προσιτό συναισθηματικά. Στο σημείο αυτό διερωτάται πολύ επιτυχημένα ο Nathanson: *«Εάν το κοιλιακό τοίχωμα της εγκύου γυναίκας ήταν διάφανο, τί είδους νόμους για την έκτρωση θα είχαμε;»*.

3. Αρκετοί από τους οπαδούς της νομιμοποίησης αντιλήφθηκαν ότι δεν μπορούν να στηρίζονται πάνω στο μη ανθρώπινο του εμβρύου και στρέφουν την επιχειρηματολογία τους αλλού: το έμβρυο **δεν είναι τέτοιας ποιότητας ανθρώπινη ζωή** που να αξίζει προστασίας. Ο υφηγητής της Εγκληματολογίας στην Πάντειο Η. Δασκαλάκης, εκφράζει αυτή τη θέση: *«Πραγματικά εκείνο που είναι άξιο προστασίας είναι η ανθρώπινη προσωπικότητα την οποία δεν έχει το έμβρυο. Το έμβρυο αποτελεί απλώς βιολογική ύπαρξη...»*.

Κατ' αρχήν ο χαρακτηρισμός του εμβρύου σαν ανθρώπινης ύπαρξης βιολογικού επιπέδου δεν είναι ακριβής. Το γονιμοποιημένο ωάριο συνιστά μία εν «σπέρματι» ψυχοσωματική ύπαρξη, αφού τίποτε άλλο δεν προστίθεται σ' αυτό παρά μόνο τροφή.

Η δυσκολία της εντοπίσεως του πνεύματος στην εξέλιξη του εμβρύου οφείλεται στο ότι η λειτουργία του προϋποθέτει ανάπτυξη του εγκεφάλου και εξωτερικά ερεθίσματα.

Από τα πειράματα του νεοζηλανδού Α. Liley του «πατέρα της εμβρυολογίας», είναι φανερό ότι το έμβρυο στους δύομισι μήνες είναι ικανό νά διδαχθεί με ειδικά σήματα. Ο μυστηριώδης μηχανισμός της ανθρώπινης σκέψης που πιθανότατα δεν είναι πρωταρχικά βιολογικός - εγκεφαλικός, είναι δυνατό να διεγερθεί ακόμα και στη μήτρα, εφ' όσον υπάρξουν τα αναγκαία κίνητρα. Ο Α. Gesell ο διασημότερος ειδικός στην εξέλιξη του παιδιού δέχεται ότι σ' αυτό το στάδιο (δύομισι μήνες) «η οργάνωση του ψυχοσωματικού του εγώ είναι καλά αναπτυγμένη».

Ας δούμε όμως την ουσία του επιχειρήματος: Το έμβρυο δεν έχει διαμορφωμένη προσωπικότητα, αυτοσυνειδησία (σωστό), άρα δεν δικαιούται της ίδιας μεταχειρίσεως με μια άλλη ανθρώπινη ύπαρξη που έχει ολοκληρωμένη πνευματική υπόσταση (λάθος). Σύμφωνα με αυτή τη λογική κριτήριο του σεβασμού και προστασίας του ανθρώπου δεν είναι το απλό γεγονός του ότι το έμβρυο ανήκει όσο και ο ενήλικας στο ανθρώπινο γένος, αλλά ο βαθμός της πνευματικής του τελειότητας. Τότε πρέπει να αρνηθούμε το δικαίωμα της ζωής όχι μόνο στο έμβρυο, αλλά και στο νεογέννητο και ακόμη στο καθυστερημένο πνευματικά παιδί, στο νέο άνθρωπο που βρίσκεται σε κώμα μετά από δυστύχημα ή στο γέροντα μετά από εγκεφαλικό επεισόδιο.

Εάν γίνει αποδεκτό το κριτήριο της ποιότητας της πνευματικής υπόστασης, τότε η πλήρης «ανθρωποποίηση» πρέπει να τοποθετηθεί σε κάποιο σημείο μετά τη γέννηση και αυτό ακριβώς έκαμαν μερικοί οπαδοί της θεωρίας αυτής: **«Ακόμη και το νεογέννητο πρέπει να υποστεί περαιτέρω εξέλιξη για να επιτύχει το πλήρες μέτρο του ανθρώπινου.** Ένα πρακτικά χρήσιμο σημείο διαφοροποίησης του αναπτυσσόμενου οργανισμού θα ήταν περίπου ο πρώτος χρόνος της ζωής, όταν το ανθρώπινο βρέφος συνεχίζει τη διανοητική του εξέλιξη, προχωρεί προς την εκμάθηση της γλώσσας και τότε συμμετέχει σε μια συνειδητή, με νόημα αλληλεπίδραση με τη μητέρα του και την υπόλοιπη κοινωνία». Το επόμενο λογικό βήμα γι' αυτή τη θεωρία είναι η αποδοχή όχι μόνο της έκτρωσης αλλά και της βρεφοκτονίας.

Δεν υπάρχει τρόπος διαφυγής από την πραγματικότητα της ενδομήτριας ανθρώπινης ζωής. Είτε δέχεσαι τα γεγονότα και θεωρείς την έκτρωση αυτό που είναι: θανάτωση ανθρώπου, είτε καταφεύγεις σε μια σοφιστική και πρωτόγονη επιχειρηματολογία. Η γελοιότητα της επιχειρηματολογίας καλύπτεται συνήθως από το κύρος και τη δύναμη αυτών που την υποστηρίζουν. «Η σημαντική γλωσσική γυμναστική που απαιτείται για τη θεώρηση της έκτρωσης σαν οτιδήποτε άλλο από την αφαίρεση ανθρώπινης ζωής θα ήταν γελοία, εάν δεν προωθείτο συχνά κάτω από κοινωνικά αναμάρτητη προστασία».

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΤΡΩΣΗΣ

Ο αγώνας για ελεύθερες εκτρώσεις δεν θα επιβίωνε διεθνώς χωρίς τη βοήθεια ορισμένων μύθων και γλωσσικών τεχνασμάτων που και στον ελληνικό χώρο ακούγονται και δημοσιεύονται.

Τερματισμός της εγκυμοσύνης

Πρόκειται για ένα ευφημισμό, μια αόριστη και ουδέτερη ακουστικά φράση που καλύπτει τη σκληρή πραγματικότητα ότι **η έκτρωση σκοτώνει ανθρώπινο πλάσμα**. Ο όρος τερματισμός της εγκυμοσύνης είναι πιο αποδεκτός στη συνείδηση κάποιου, παρά ο διαμελισμός ή η δηλητηρίαση του αγέννητου μωρού που διεγείρει τις αισθήσεις και τα συναισθήματά του. Ο ευφημισμός αναφέρεται στο ίδιο πράγμα βέβαια με τη διαφορά ότι δεν φέρνει στη φαντασία την πραγματική εικόνα του τρόπου και των αποτελεσμάτων της έκτρωσης.

Ο ακριβής ουσιαστικός χαρακτηρισμός για την έκτρωση είναι **ανθρωποκτονία**, αφού σκοτώνεται άνθρωπος —πλάσμα που ανήκει στο ανθρώπινο γένος ανεξάρτητα του ότι βρίσκεται σε στάδιο εξέλιξης και ωριμότητας—. Οι επί μέρους χαρακτηρισμοί εμβρυοκτονία, βρεφοκτονία, παιδοκτονία αναφέρονται σε συμβατικά στάδια ανάπτυξης του ανθρώπου - θύματος. Από γλωσσικής, νοηματικής απόψεως η χρήση του όρου ανθρωποκτονία δεν μπορεί να περιορισθεί στο διάστημα της ώριμης ανθρώπινης ζωής, ούτε ακόμη στη μετά τη γέννηση περίοδο, όπως επικράτησε στη νομική φρασεολογία. Η λέξη φόνος πρέπει μάλλον να αποφεύγεται για την έκτρωση, διότι νομικά σημαίνει ανθρωποκτονία εκ προθέσεως· δηλ. η λέξη προϋποθέτει ότι οι αυτουργοί ή συνεργοί της πράξης γνώριζαν την ανθρώπινη φύση του εμβρύου. Αυτό όμως μπορεί να μην ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Ακόμη και ο επιστημονικός όρος έμβρυο χρησιμοποιείται συνήθως με τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνεται η εντύπωση ότι το έμβρυο δεν έχει την ανθρώπινη ιδιότητα που αυτονόητα δηλώνουν οι λέξεις βρέφος, παιδί. Οι χαρακτηρισμοί όμως αυτοί των διαφόρων σταδίων της εξέλιξης του ανθρώπου είναι συμβατικοί. Στην καθομιλουμένη ελληνική γλώσσα, από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα, η πιο συνηθισμένη λέξη τόσο για το έμβρυο, όσο και το νεογέννητο είναι βρέφος στα αρχαία και μωρό στα νέα ελληνικά.

Κάθε γυναίκα, έχει το δικαίωμα να εξουσιάζει το σώμα της

Παρ' όλο που ηθικά και νομικά κανένας δεν έχει απόλυτο δικαίωμα εξουσίας πάνω στο σώμα του —δηλητηρίαση του σώματος με ναρκωτικά, προσβολή της δημόσιας αιδούς κλπ.— σε ορισμένες περιπτώσεις είναι νόμιμο αυτό το δικαίωμα. Δεν είναι αποδεκτό όμως, όταν χρησιμοποιείται σαν προκάλυμμα της έκτρωσης, για τον

απλούστατο λόγο ότι η εξουσία που ασκεί η γυναίκα πάνω στο σώμα της με την έκτρωση σημαίνει ταυτόχρονα καταστροφή ενός άλλου ανθρώπου που δεν είναι μέλος του σώματός της. Η ζωή ανήκει σ' αυτόν που την έχει και όχι σε εκείνο μέσω του οποίου αναπτύσσεται.

Κάθε παιδί να είναι επιθυμητό παιδί

Οι αιτίες, γιατί ένα κυοφορούμενο παιδί είναι **ανεπιθύμητο**, πηγάζουν συχνά από την **εγωιστική, υλιστική φιλοσοφία** μιας κοινωνίας που παρουσιάζει το παιδί σαν **απειλή στη ψυχαγωγία, ευμάρεια, επάγγελμα κλπ.** των γονιών. Το αγέννητο παιδί είναι αναγκασμένο να ανταγωνισθεί με τα καταναλωτικά αγαθά και τις φιλοδοξίες των γονιών του και αρκετές φορές δεν το κατορθώνει. Ανεξάρτητα από την εγκυρότητα των αιτίων το γεγονός της ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης δεν είναι ευχάριστο. Το ιδεώδες είναι κάθε παιδί να είναι επιθυμητό, αλλά εάν για τον ένα ή τον άλλο λόγο δεν είναι, πρέπει να σκοτωθεί; Εξ' άλλου όπως δείχνουν η πείρα και οι έρευνες μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη στους πρώτους μήνες δεν σημαίνει αναγκαία ανεπιθύμητο νεογέννητο. Ακόμη και στην περίπτωση που μετά τη γέννα το παιδί εξακολουθεί να μη είναι αποδεκτό από τους γονείς ή την ανύπαντρη μητέρα του, είναι πάντα επιθυμητό από άτεκνα ζευγάρια που ζητούν απεγνωσμένα να υιοθετήσουν παιδιά.

Η έκτρωση είναι θέμα προσωπικής εκλογής

Η ελευθερία του ατόμου από τη μια και η ηθική αυταρχικότητα και ακαμψία των ηθικολόγων από την άλλη που ζητούν να αφαιρέσουν το δικαίωμα της εκλογής από τη μητέρα την άμεση ενδιαφερόμενη. Ο μύθος αυτός αγγίζει μια ευαίσθητη χορδή του δυτικού πολιτισμού: την ελευθερία της συνειδήσεως. **Εχγνούν όμως οι εμπνευστές του την άλλη θεμελιώδη αρχή, ότι η ελευθερία του ατόμου σταματά εκεί που αρχίζουν τα δικαιώματα του άλλου. Και υπάρχει άλλος στην έκτρωση για τον οποίο η χρήση του δικαιώματος της εκλογής μπορεί να σημαίνει θάνατο. Δεν υπάρχει θέμα εκλογής στην έκτρωση,** εκτός από τη σπάνια σήμερα περίπτωση που η ζωή της μητέρας κινδυνεύει. Σ' όλες τις άλλες περιπτώσεις δεν υπάρχει ηθικό δικαίωμα εκλογής, έστω και αν νομικά υπάρχει ελευθερία εκλογής. Μήπως η κοινωνία μας αναγνωρίζει στους γονείς δικαίωμα να εκλέξουν μεταξύ της ζωής του βρέφους ή του ελαττωματικού παιδιού τους και της άνεσής τους;

Η νομιμοποίηση της έκτρωσης θα ελαττώσει τον αριθμό των εγκληματικών και ανειδίκευτων εκτρώσεων που υφίστανται, κυρίως οι πτωχότερες τάξεις του πληθυσμού

Το 1971 όταν το θέμα της νομιμοποίησης της έκτρωσης ανατάραζε τη δυτικογερμανική κοινωνία, το περιοδικό «Stern» δημοσίευσε μια έκκληση 374 γυναικών για την κατάργηση του απαγορευτικού νόμου —§ 218 του Ποινικού

Κώδικα—:

«Στην Ομόσπονδη Γερμανία κάμνουν έκτρωση γύρω στο ένα εκατομμύριο γυναίκες το χρόνο. Εκατοντάδες πεθαίνουν, δεκάδες χιλιάδες παραμένουν άρρωστες και στείρες, επειδή γίνεται η επέμβαση από μη ειδικούς. Όταν η έκτρωση γίνεται από ειδικούς γιατρούς είναι μια απλή επέμβαση, οι γυναίκες με χρήματα κάμνουν έκτρωση ακίνδυνα μέσα στη χώρα και στο εξωτερικό. Οι γυναίκες χωρίς χρήματα παραβιάζουν την παράγραφο 213 πάνω στο τραπέζι της κουζίνας του τσαρλατάνου. Τις στιγματίζει (ΣΣ η παράγραφος) σαν εγκληματίες και τις απειλεί με φυλάκιση μέχρι πέντε χρόνια. Παρ' όλα αυτά εκατομμύρια γυναίκες κάμνουν έκτρωση κάτω από εξευτελιστικές και επικίνδυνες συνθήκες. Ανήκω σ' αυτές. Έκαμα έκτρωση. Είμαι εναντίο της παραγράφου 218 και υπέρ του επιθυμητού παιδιού. ...Απαιτούμε το δικαίωμα της πληρωμένης από τα ασφαλιστικά ταμεία έκτρωσης».

Κατ' αρχήν οι αριθμοί που αναφέρει η «έκκληση» δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Σύμφωνα με έρευνα του Γερμανικού Ιατρικού Συνδέσμου οι παράνομες εκτρώσεις δεν ξεπερνούσαν τις εβδομήντα πέντε χιλιάδες με μέσο όρο τριάντα θανάτων της μητέρας το χρόνο. Παράνομη όμως έκτρωση δεν σημαίνει αναγκαία ανειδίκευτη εγκληματική έκτρωση δηλ. που γίνεται από μη γιατρό κάτω από ανθυγιεινές συνθήκες. Η αλλαγή που επέρχεται με τη νομιμοποίηση, αφορά κυρίως το νομικό καθεστώς των εκτρώσεων και όχι το ιατρικό τους επίπεδο· οι ίδιοι συνήθως γιατροί που έκαμαν πριν τις παράνομες εκτρώσεις κάμνουν τώρα τις νόμιμες. Έστω όμως ότι υπήρχε πριν την νομιμοποίηση ένα ποσοστό παράνομων και ανειδίκευτων συγχρόνως εκτρώσεων που είναι επικίνδυνες για την υγεία της γυναίκας· η αποποινικοποίηση θα αλλάξει την κατάσταση; Οι στατιστικές σε χώρες που φιλελευθεροποίησαν τους νόμους τους δείχνουν σε σχέση με το παλιό καθεστώς, τεράστια αύξηση στις νόμιμες εκτρώσεις, ενώ οι παράνομες και αυτές συχνά αυξάνουν. Η κύρια αιτία αυτού του φαινομένου είναι η έλλειψη εχεμύθειας της νόμιμης διαδικασίας.

Ας δεχθούμε όμως ότι η νομιμοποίηση μειώνει τον κίνδυνο για τη ζωή της μητέρας, τί γίνεται τότε με τη δεύτερη σειρά αθώων και ανυπεράσπιστων ζώων που θα εξολοθρευτούν τώρα σε μεγαλύτερους αριθμούς. Η αυστηρότητα του νόμου δεν αρκεί βέβαια για να εξαφανίσει το κακό, όμως τουλάχιστο το περιορίζει, γιατί ενεργεί ανασταλτικά στη συνείδηση πολλών ανθρώπων που ταυτίζουν το Νόμο με την Ηθική. Μας λένουν ακόμη ότι ο περιοριστικός νόμος είναι άδικος για τους πτωχούς, αφού οι πλούσιοι έχουν τα μέσα να τον παραβαίνουν. Ναι, είναι αλήθεια ότι το χρήμα μπορεί να παραβιάσει οποιονδήποτε νόμο, αυτό όμως δεν δικαιολογεί την κατάργησή του. Ο πλούσιος μπορεί να προμηθεύεται ναρκωτικά και ο πτωχός όχι, άρα πρέπει ο νόμος να καταργηθεί χάριν της ισότητας;

Ο ανθρωπιστικός μύθος έχει και μια άλλη λανθασμένη προϋπόθεση, ότι η εξαφάνιση των ανειδίκευτων εγκληματικών εκτρώσεων σημαίνει ασφαλείς και υγιεινές εκτρώσεις. Η αλήθεια είναι ότι και οι εκτρώσεις που γίνονται κάτω από τις

καλύτερες συνθήκες έχουν τον εγγενή κίνδυνο άμεσων επιπλοκών —μόλυνση, αιμορραγία, διάτρηση της μήτρας— και μακροπρόθεσμων —εξωμήτρια εγκυμοσύνη, αποβολή, πρόωρο τοκετό, διαταραχή της περιόδου ή στειρώση.

Τί γίνεται με την εγκυμοσύνη κατόπιν βιασμού ή με τα ελαττωματικά μωρά; Η έκτρωση δεν είναι ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισεως αυτών των περιπτώσεων;

Οι δύο αυτές περιπτώσεις είναι οπωσδήποτε ένα πολύ μικρό ποσοστό των λόγων εκτρώσεως και δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούνται σαν επικάλυψη της νομιμοποίησης.

Πολλοί άνθρωποι αισθάνονται ότι η έκτρωση είναι η μόνη διέξοδος στις προβληματικές αυτές περιπτώσεις. Το συναίσθημα δεν είναι πάντοτε καλός σύμβουλος· ας εξετάσουμε ψύχραιμα τα γεγονότα.

Η εγκυμοσύνη κατόπιν βιασμού θεωρείται γενικά σπάνια.

α) Γίνεται η έκτρωση με τραγικά και μόνιμα αποτελέσματα τόσο για τη γυναίκα, όσο ασφαλώς και για το μωρό. Η μητέρα απαλλάσσεται βραχυπρόθεσμα από το να φέρει τη ζωντανή υπενθύμιση του εγκλήματος, αλλά εγκαταλείπεται σε μια μόνιμη τραυματική ανάμνηση του φόνου του παιδιού της. Πώς μπορεί να δικαιολογηθεί ηθικά η καταδίκη σε θάνατο ενός αθώου και ανυπεράσπιστου πλάσματος για το έγκλημα που έκαμε ο πατέρας του;

β) Η δεύτερη λύση είναι η γυναίκα να έχει κάθε συμπαράσταση από το περιβάλλον της για να γεννήσει το παιδί της, που μπορεί να δοθεί τελικά για υιοθεσία, εάν έτσι αποφασίσει η μητέρα του. Με την άρνησή της να κλείσει τον κύκλο της βιαιότητας που άρχισε ένας εγκληματίας η γυναίκα θα υπομείνει εννιά μήνες εγκυμοσύνης, σε αντάλλαγμα με την ειρήνη της συνειδήσεώς της και τη συναίσθηση της θαρραλέας αποδοχής της ζωής που άθελά της και κάτω από τραγικές συνθήκες αναπτύχθηκε μέσα της.

Αξίζει να αναφέρω ότι το έναυσμα της φιλελευθεροποίησης του νόμου εδώ στην Κύπρο, έδωσαν ακριβώς οι τραγικές περιπτώσεις της εγκυμοσύνης γυναικών που βιάστηκαν από τα τουρκικά στρατεύματα κατά την εισβολή του 1974. Μέσα στο χάος που επακολούθησε την εισβολή δυστυχώς ούτε η επίσημη Εκκλησία, ούτε οι θρησκευτικές ή άλλες οργανώσεις βοήθησαν τα θύματα πνευματικά και πρακτικά προς τη λύση της υιοθεσίας, έστω και εκτός Κύπρου. Έτσι προστέθηκε στο τραύμα του βιασμού ένα νέο ηθικό αλλά ίσως και σωματικό τραύμα, γιατί είναι γνωστό ότι η έκτρωση στη νεαρή γυναίκα είναι περισσότερο επικίνδυνη από ό,τι στην ώριμη. Σε παρόμοια περίπτωση μαζικών βιασμών κατά την κατάληψη, του Βερολίνου από το ρωσικό στρατό το 1945, η τοπική Εκκλησία πήρε τα θύματα υπό την προστασία της και τα φρόντισε, ώστε να γεννήσουν το παιδί τους.

Η ευγονική έκτρωση δηλ. η έκτρωση ελαττωματικών σωματικά ή διανοητικά μωρών γίνεται όλο και πιο αποδεκτή από την κοινωνία μας. Με τις μεθόδους της υπερηχογραφίας, εμβρυοσκόπησης, αμνιοκέντησης και πολύ πρόσφατα της χοριοκέντησης μπορούν να προσδιοριστούν με σχετική ακρίβεια οι γενετικές ανωμαλίες και άλλες αρρώστειες του εμβρύου, όπως μεσογειακή αναιμία, πνευματική καθυστέρηση, ερυθρά κλπ. Σήμερα υπάρχουν περί τις διακόσιες σαράντα εκ γενετής ανωμαλίες του εμβρύου —ανατομικές, βιοχημικές ή γενετικές—. Ο κατάλογος μπορεί να αυξηθεί σε εκατοντάδες ή και χιλιάδες ανάλογα με την πρόοδο της τεχνολογίας και τη διεύρυνση των κριτηρίων. Η προγεννητική διάγνωση έχει δυο προοπτικές: την έκτρωση ή την συνεχώς αναπτυσσόμενη προγεννητική και μεταγεννητική θεραπεία ή τουλάχιστον φροντίδα. Δυστυχώς σήμερα η προγεννητική εξέταση τείνει να συνδέεται με την έκτρωση και όχι με τη δυνατότητα θεραπείας. Ο Α. Liley όταν ανακάλυψε την αμνιοκέντηση σαν μέθοδο προσδιορισμού των μωρών με πρόβλημα ρέζους, είχε σκοπό την περίθαλψή τους μέσω ενδομήτριας μετάγγισης, πράγμα που επέτυχε. Αλλά και ο J. Lejeune που ανακάλυψε τη χρωμοσωματική αιτία της πνευματικής καθυστέρησης, εξέφρασε δημόσια την αποστροφή του για τη χρησιμοποίηση της ανακάλυψής του για την ευγονική έκτρωση. **Τα παιδιά, λέγει ο Lejeune, που πάσχουν από αυτή την αρρώστεια ποτέ δεν θα είναι ανάμεσα στην «ελίτ» του κόσμου, αλλά θα έχουν μια ζωή αβλαβή για τους άλλους και ακόμη ευχάριστη για τους εαυτούς τους και γι' αυτούς που τους αγαπούν. Πάνω σε ποιά βάση θα τους αποκλείσουμε από το ανθρώπινο γένος;**

Η φιλοσοφία της ευγονικής έκτρωσης είναι η ίδια με εκείνη της ευθανασίας: η βασική αρχή που προϋποθέτουν και οι δυο επεμβάσεις είναι ότι υπάρχει ανθρώπινη ζωή που δεν είναι αρκετά τέλεια ή αρκετά ευτυχισμένη για να αξίζει να συνεχιστεί. Εδώ όμως είναι το λάθος. Ο διευθυντής του ειδικού νοσοκομείου για τα ελαττωματικά παιδιά του Ουϊσκόνσι, R. Scheerenberger το προσδιορίζει εύστοχα: **«Ποιός υποστηρίζει ότι ένας μπορεί να ζει μόνο εφ' όσον ανταποκρίνεται στην ιδέα που έχει κάποιος άλλος για την ποιότητα της ζωής;»**. Σε κάθε εποχή, από τον Καιάδα μέχρι το Αουσβιτς υπήρχαν άνθρωποι που κατόρθωσαν να πείσουν τους εαυτούς τους ότι είναι σωστό και νόμιμο να εξολοθρεύουν εκείνους που δεν ανταποκρίνονται **στα δικά τους κριτήρια** για την αξία της ανθρώπινης ζωής.

Η ευθανασία —προγεννητική ή μεταγεννητική— αντιμετωπίζει την ανθρώπινη ζωή **υλιστικά** παραβλέποντας την ψυχοσωματική σύσταση του ανθρώπου και τον προορισμό που του όρισε ο Δημιουργός ένα προορισμό που ξεπερνά τα όρια αυτής της θνητής ζωής. Αλλά και η διαδεδομένη αντίληψη ότι οι ελαττωματικοί άνθρωποι είναι κατ' ανάγκη δυστυχισμένοι δεν είναι σωστή. *«Παρ' όλο που είναι ίσως συνηθισμένο και της μόδας να πιστεύει κανείς ότι ο ελαττωματικός απολαμβάνει τη ζωή λιγότερο από τον κανονικό, αυτό φαίνεται να στερείται εμπειρικής και θεωρητικής υποστηρίξεως»*.

Δεν είμαι εναντίον της πρόληψης της ελαττωματικής ανθρώπινης ζωής, όπου είναι

δυνατό —εμβόλιο ερυθράς, εξέταση για το στίγμα της μεσογειακής αναιμίας κλπ.—. Άλλο όμως πρόληψη και άλλο έκτρωση. Η σύγχυση αυτή μαίνεται στο συνηθισμένο ερώτημα σ' αυτές τις περιπτώσεις: «*Να φέρω στον κόσμο ένα τέτοιο παιδί?*» **Μα ήδη το έφερε στον κόσμο από τη στιγμή της σύλληψης**· ο τόπος της διαμονής του μέσα ή έξω από τη μήτρα δεν αλλάζει την κατάσταση.

Το ελαττωματικό παιδί είναι ένα βαρύ φορτίο για τη μητέρα και την οικογένεια, το ερώτημα όμως είναι: Η κοινωνία, το κράτος το καλύτερο που έχουν να προσφέρουν στη μητέρα είναι ο θάνατος του παιδιού της; Ασφαλώς όχι, μπορούν να προσφέρουν κάτι καλύτερο, εάν θέλουν να ξοδέψουν χρήματα.

Η αντίθεση στην έκτρωση προέρχεται από την εκκλησία που ζητά να επιβάλει το θρησκευτικό δόγμα μέσω του νόμου

Είναι ένα πολύ συνηθισμένο φαινόμενο να παρουσιάζεται η θρησκεία σκόπιμα ή μη σαν η μόνη πηγή αντίδρασης κατά των εκτρώσεων. Σε σχετική έρευνα του περιοδικού «Γουείς» όλοι οι επιστήμονες και εκπρόσωποι οργανώσεων μιλούν υπέρ της νομιμοποίησης με μοναδική εξαίρεση: τους δύο κληρικούς που εκπροσωπούν τη θέση της εκκλησίας: «*Να καταργηθεί ο παραπάνω νόμος (ΣΣ ο νόμος του 1978) ζητούν οι νομομαθείς, οι γιατροί και τα γυναικεία σωματεία και να νομιμοποιηθούν οι αμβλώσεις. Όχι αντιπροτείνει η Εκκλησία*».

Είναι αλήθεια ότι η διδασκαλία της Εκκλησίας πάντοτε καταδίκασε την έκτρωση πάνω στη βάση της ιερότητας της κάθε ανθρώπινης ζωής. Ο σεβασμός της ανθρώπινης ζωής είναι στο Χριστιανισμό μια αξία με ειδική θεολογική αιτιολογία: Ο άνθρωπος είναι πλασμένος κατ' εικόνα Θεού με ένα αιώνιο προορισμό του οποίου η ποιότητα εξαρτάται από αυτή τη γήινη ζωή. Αν και καμιά άλλη θρησκεία ή φιλοσοφία δεν συνέβαλε τόσο στη γενική αναγνώριση και κατοχύρωση του δικαιώματος της ζωής στον άνθρωπο, κάνεις δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι ο σεβασμός της ανθρώπινης ζωής περιορίζεται αποκλειστικά στον Ιουδαϊκό - Χριστιανικό κόσμο. Πρόκειται για μια πανανθρώπινη, διαχρονική αξία, ικανή να συλληφθεί και αναγνωρισθεί από το ανθρώπινο λογικό. Ειδικά ο σεβασμός της ανθρώπινης εμβρυακής ζωής έχει μια σημαντική προχριστιανική και εξωχριστιανική παράδοση, όπως μαρτυρούν ο όρκος του Ιπποκράτη, ο όρκος του Αραβα γιατρού, η Διακήρυξη της Γενεύης του Παγκόσμιου Ιατρικού Συνδέσμου (1948) και η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (1959). (Για τις δυο τελευταίες Διακηρύξεις θα αναφερθούμε στο επόμενο κεφάλαιο).

Οπωσδήποτε ο πολιτικός νόμος δεν είναι υποχρεωμένος σε μια πλουραλιστική κοινωνία να προσφέρει νομική κάλυψη σε όλες τις πτυχές της θρησκευτικής διδασκαλίας. Μερικές όμως θρησκευτικές εντολές, όπως το «ου φονεύσεις», «ου κλέψεις» κλπ., αφορούν βασικές πανανθρώπινες αξίες ή όπως σήμερα ονομάζονται ανθρώπινα δικαιώματα· η πολιτεία επομένως δεν μπορεί να μη τα εγγυηθεί με τη δικαιολογία ότι είναι συγχρόνως και θρησκευτικά ηθικά δόγματα.

Δεν πρέπει να παραθεωρείται ότι στη διαμόρφωση των νόμων εναντίον της έκτρωσης

συνέβαλε και η επιστήμη που διευκρίνησε σταδιακά το καίριο πρόβλημα της αρχής της ανθρώπινης ζωής. Η εμπειρική γνώση των παλαιότερων γενεών για το έμβρυο έφθανε μέχρι τους πρώτους μήνες της εγκυμοσύνης από την παρατήρηση πολύ πρόωρων αποβολών. Η αρχή όμως της ανθρώπινης ζωής ήταν ζήτημα υποθέσεων. Το 1677 με την τελειοποίηση του μικροσκοπίου ανακαλύφθηκε το σπερματοζωάριο, ενώ το ωάριο θηλαστικού —σκύλλου— μόλις το 1827. Η ένωση του σπερματοζωαρίου και του ωαρίου άρχισε να γίνεται αποδεκτή σαν η αρχή της ανθρώπινης ζωής μόνο κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα. Τα επιστημονικά αυτά δεδομένα είχαν επίδραση πάνω στους υπάρχοντες νόμους για τις εκτρώσεις που προσαρμόστηκαν ανάλογα. Για παράδειγμα ο αγγλικός ποινικός κώδικας του 19ου αιώνα παρ' όλο που καταδίκασε κάθε έκτρωση, επέβαλε ελαφρές ποινές στην έκτρωση πριν από το «κλώτσημα», γιατί θεωρούσε ότι το έμβρυο πριν από αυτό το χρονικό όριο δεν ήταν ζωντανό. Αυτή η αλλαγή των νόμων στον περασμένο αιώνα δεν ήταν συνέπεια της θρησκευτικής διδασκαλίας αλλά των ανακαλύψεων της επιστήμης. Η αποποινικοποίηση της έκτρωσης που επιχειρήθηκε σε πολλές χώρες τις τελευταίες κυρίως δεκαετίες είναι προσπάθεια επιβολής εγωιστικών αντιλήψεων και προκαταλήψεων πάνω στα δεδομένα της επιστήμης και της κοινής λογικής.

Ο αγώνας της νομιμοποίησης απαιτούσε ένα «αποδιοπομπαίο τράγο» και πολλοί οπαδοί της έκτρωσης νόμισαν ότι το βρήκαν στη θρησκεία. Κάθε υποστηρικτής της έκτρωσης είναι προοδευτικός, ρεαλιστής, αγωνιστής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ατομικών ελευθεριών, ενώ κάθε αντίπαλος είναι οπισθοδρομικός, φανατικός, θρησκόληπτος. Το ότι άνθρωποι με χριστιανικές αρχές αντιτίθενται στην έκτρωση αυτό θεωρείται επαρκής απόδειξη του αποκλειστικού εκκλησιαστικού χαρακτήρα του αντιεκτρωτικού κινήματος. Στην πραγματικότητα στο στρατόπεδο των αντιπάλων της έκτρωσης υπάρχουν άνθρωποι των οποίων τα κίνητρα δεν είναι θρησκευτικά ή τουλάχιστον όχι μόνο θρησκευτικά: Γιατροί σαν το Nathanson, που παραμένοντας άθεος, βεβαιώνει ότι άλλαξε τη στάση του για την έκτρωση χάρι στην επιστήμη και όχι τη θρησκεία· φεμινίστριες που θεωρούν την έκτρωση σαν εκμετάλλευση της γυναίκας και μέσο απαλλαγής του άνδρα από τις ευθύνες του· ειρηνιστές που βρίσκουν ασυμβίβαστη την αντίθεσή τους στον πόλεμο και τη θανατική ποινή με την αποδοχή της έκτρωσης.

Η μυθολογία της έκτρωσης δεν είναι ικανή να πείσει· είναι μια επιχειρηματολογία βολική και όχι λογική. Ένα ζευγάρι βλέπει το αγέννητο παιδί του σαν απειλή στην επαγγελματική του σταδιοδρομία, στην οικονομική του κατάσταση, στον τρόπο ζωής και ψυχαγωγίας του, ή απλώς δεν θέλει να υπερβεί το όριο των παιδιών που προγραμματίσει. Η λύση της έκτρωσης φαίνεται η εύκολη διέξοδος και η εκτρωτική μυθολογία προσφέρει έτοιμη τη δικαίωσή της, προβάλλοντας τα «δικαιώματα» της γυναίκας και απανθρωπιώντας το έμβρυο. «Δεν ήθελα καθόλου το μωρό» ομολογεί μια νεαρή αμερικανίδα, «αλλά δεν το σκεφτόμουν σαν μωρό. Απλώς δεν ήθελα να το σκεφτώ με αυτό τον τρόπο».

ΕΚΤΡΩΣΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ

Η μαχητικότητα των οπαδών της έκτρωσης, η συμπαράσταση του «προοδευτικού» τύπου και της διανοήσης σε συνδυασμό με το ανοργάνωτο και απροετοίμαστο συνήθως των αντιπάλων της έκτρωσης, συνετέλεσαν στη δημιουργία μιας ισχυρής πίεσης στις πολιτειακές αρχές των διαφόρων χωρών για αναθεώρηση του νόμου.

Μερικοί από τους σημαντικούς ανθρώπους ή οργανώσεις που αγωνίστηκαν για τη νομιμοποίηση των εκτρώσεων στη Δυτική Ευρώπη και Αμερική, είχαν αναμφίβολα ιδεολογικά κίνητρα και πίστευαν τα «επιχειρήματά» τους. Υπήρξαν όμως και εκείνοι που εν γνώσει τους διεξήγαγαν ένα βρώμικο πόλεμο για τη νομιμοποίηση.

Είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτική η μαρτυρία του αμερικάνου γιατρού B. Nathanson συνιδρυτού του NARAL, (National Association for Repeal of Abortion Laws), μιας μαχητικής υπέρ των εκτρώσεων οργάνωσης και διευθυντή για ενάμισι χρόνο της μεγαλύτερης κλινικής για εκτρώσεις στον κόσμο, στη Νέα Υόρκη. Ο Nathanson που συνειδητοποίησε τελικά ότι είχε στην πραγματικότητα, επιβλέψει πάνω από 60.000 θανάτους, λέγει τα εξής για τον τρόπο δράσης του NARAL: *«Τον οργανώσαμε (ΣΣ το Σύνδεσμο) σαν μια γερή, καλοθεμελιωμένη και δυναμική μικρή ομάδα. Ήταν η κατάλληλη στιγμή. Ο φεμινισμός ήταν δραστήριος, ο πόλεμος του Βιετνάμ εμείνετο, η εξουσία εφθείρετο παντού... Υπήρχε μόνο σιωπή από την αντίπαλη πλευρά. Διαδώσαμε μια σειρά απάτης, ατιμίας και παραποιήσεως των στατιστικών και αριθμών. Υποδαυλίσσαμε, θωπεύσαμε και επιτεθήκαμε στον τύπο. Εκλιπαρήσαμε χρήματα από διάφορες πηγές και πετύχαμε σε ένα μόνο χρόνο, να καταργήσουμε τους νόμους για την έκτρωση της πολιτείας της Νέας Υόρκης και με μια σαρωτική επίθεση να εγκαθιδρύσουμε την πόλη της Νέας Υόρκης σαν την πρωτεύουσα του κόσμου στις εκτρώσεις».*

Εδώ και δυο δεκαετίες αρκετές χώρες άρχισαν να επιτρέπουν την έκτρωση —ελεύθερα ή κάτω από ορισμένες συνθήκες— μέχρι ορισμένης εμβρυακής ηλικίας διαφορετικής από χώρα σε χώρα. Η Γαλλία καθόρισε το όριο στις δέκα εβδομάδες, η Δανία στις δώδεκα, η Σουηδία στις είκοσι, η πολιτεία Μαίριλαντ των ΗΠΑ στις εικοσιέξι, Αγγλία στις εικοσιοκτώ, ενώ η Ελλάδα στις δώδεκα και είκοσι εβδομάδες για τους λόγους του κινδύνου της ψυχικής υγείας της μητέρας και των ελαττωματικών εμβρύων αντίστοιχα (τροποποίηση του 1978). Η διαφωνία στα όρια της νομικά επιτρεπόμενης έκτρωσης είναι απόδειξη του αδύνατου και παράλογου του προσδιορισμού της ανθρώπινης ζωής με βάση την ηλικία.

Ο συμβιβασμός του νόμου είναι περισσότερο οδυνηρός, όταν ανατρέξει κανείς στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού του ΟΗΕ το 1959 και στη Διακήρυξη της Γενεύης του Παγκόσμιου Ιατρικού Συνδέσμου το 1948: *«Το παιδί —λέγει η πρώτη— εξ' αιτίας της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας χρειάζεται ειδική*

προστασία και φροντίδα, περιλαμβανομένης κατάλληλης νομικής προστασίας τόσο πριν, όσο και μετά τη γέννηση». Και η δεύτερη διακήρυξη: «Θα τηρώ απόλυτο σεβασμό προς την ανθρώπινη ζωή από τη στιγμή της σύλληψης». Είναι αλήθεια ότι ο περιοριστικός νόμος δεν εφαρμοζόταν στην πράξη για λόγους ευνόητους, η ύπαρξή του όμως εκπληρούσε μια σημαντική αποστολή: Διατηρούσε στη συνείδηση του κόσμου τη συναίσθηση ότι η έκτρωση είναι θανάτωση ανθρώπου.

Η πιο ενδιαφέρουσα νομική απόφαση για την έκτρωση είναι ίσως αυτή του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Δυτικής Γερμανίας, το Φεβρουάριο του 1975. Σε αντίθεση με το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ (1973), το Γερμανικό Δικαστήριο δεν απέφυγε στην απόφασή του τα μεγάλα ηθικά και νομικά προβλήματα της έκτρωσης. Αφορμή για την απόφαση αυτή ήταν το πρόβλημα της συνταγματικότητας του νομοσχεδίου για την έκτρωση που ενέκρινε η Βουλή τον Ιούνιο του 1974. Ο νέος νόμος επέτρεπε την ελεύθερη έκτρωση μέχρι τους τρεις πρώτους μήνες της εγκυμοσύνης με υποχρεωτική καθοδήγηση (Fristenlösung). Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο με πλειοψηφία πέντε προς τρεις απέρριψε σαν αντισυνταγματικό το νόμο, γιατί παρέβαινε το άρθρο 2 παράγραφος 2 του Συντάγματος: «Καθένας έχει το δικαίωμα της ζωής και φυσικής ακεραιότητας. Η ελευθερία του προσώπου είναι απαραβίαστη. Αυτά τα δικαιώματα μπορούν να αναιρεθούν μόνο επί νομικής βάσεως». Παραθέτω μερικά βασικά σημεία της σημαντικής αυτής απόφασης.

«—Το άρθρο 2 παράγραφος 2 πρόταση 1 του Συντάγματος προστατεύει τη ζωή που αναπτύσσεται στη μήτρα, σαν ανεξάρτητο νομικό δικαίωμα. Η περίληψη του δικαιώματος της ζωής στο Σύνταγμα μπορεί βασικά να εξηγηθεί σαν μια αντίδραση στην «καταστροφή της ανάξιας ζωής» στην «τελική λύση» και στις «εκκαθαρίσεις» που διεξήγαγε το Εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς σαν κρατικά μέτρα... Το δικαίωμα της ζωής είναι εγγυημένο στον χαθένα που «ζει» δεν μπορεί να γίνει καμιά διάκριση μεταξύ των διαφόρων σταδίων της αναπτυσσόμενης ζωής, πριν από τη γέννηση ή μεταξύ της αγέννητης και γεννημένης ζωής.

—Εάν το έμβρυο θεωρείτο σαν ένα τμήμα του μητρικού οργανισμού μόνο, τότε η έκτρωση, θα παρέμενε ένα ιδιωτικό θέμα. Αλλά εφ' όσον το έμβρυο είναι ανεξάρτητο ανθρώπινο ον, προστατευόμενο από το Σύνταγμα, η έκτρωση έχει κοινωνική διάσταση που κάμνει προσιτή και αναγκαία την κρατική ρύθμιση.

—Το κράτος πρέπει γενικά να αναλάβει το καθήκον της συμπλήρωσης της εγκυμοσύνης και να θεωρεί τον τερματισμό της παράνομο. Η τάξη του νόμου πρέπει να εκφράσει καθαρά αποδοκιμασία της έκτρωσης και να αποφύγει να δώσει τη λανθασμένη εντύπωση ότι η έκτρωση είναι κοινωνικά ανάλογη με την επίσκεψη στο γιατρό για θεραπεία αρρώστειας ή μια διαζευτική λύση στην αντισύλληψη. Το κράτος δεν πρέπει να παραβλέψει την ευθύνη του, απέχοντας από την αξιολόγηση και αφήνοντας το θέμα στην ατομική και προσωπικά υπεύθυνη απόφαση.

—Ο αριθμός των αγνώστων περιπτώσεων διαφέρει μεταξύ των αδικημάτων και είναι αναμφίβολα πολύ ψηλός για την έκτρωση. Όμως δεν πρέπει να ξεχνάται η γενική ανασταλτική λειτουργία του ποινικού κώδικα. Η απλή ύπαρξη μιας ποινής επηρεάζει τη λαϊκή αντίληψη και συμπεριφορά, ένα αποτέλεσμα που αντιστρέφεται με τη γενική κατάργηση της ευθύνης, που συγχύζει τη λαϊκή διάκριση μεταξύ του «σωστού» και του «λάθους».

—Η συνέχιση της κύησης παρουσιάζεται ιδιαίτερα παράλογη, όταν η έκτρωση είναι αναγκαία για να αποφευχθεί κίνδυνος για τη ζωή της μητέρας ή σοβαρή βλάβη της υγείας της που απειλεί το δικό της «δικαίωμα για ζωή και φυσική ακεραιότητα». Ο νομοθέτης μπορεί επίσης να αφήσει ατιμώρητη την έκτρωση για να εμποδίσει υπερβολικά βάρη στην έγκυο γυναίκα, όπως στην περίπτωση δικαστικών, ευγονικών ή σοβαρών κοινωνικών ενδείξεων».

Η μόνη αρνητική κριτική μου για τις θέσεις του γερμανικού Δικαστηρίου αφορά την εισήγησή του προς το νομοθετικό σώμα για αποποινικοποίηση των εκτρώσεων στις προβληματικές εγκυμοσύνες που δεν συνεπάγονται κίνδυνο για τη ζωή της μητέρας —εγκυμοσύνη κατόπι βιασμού ή αιμομιξίας, ελαττωματικά έμβρυα, εγκυμοσύνη που δημιουργεί μεγάλα κοινωνικά προβλήματα.— Η έκτρωση σ' αυτές τις περιπτώσεις, όπως εκθέσαμε προηγουμένως θεωρείται συνήθως η μόνη λύση, λύση όμως που δεν δικαιολογείται ηθικά, αφού σημαίνει τη θανάτωση ενός αθώου πλάσματος έστω ελαττωματικού, έστω καρπού ενός εγκλήματος, έστω αίτιου δύσκολων καταστάσεων για τη μητέρα. Όπως παρατήρησε η μειοψηφία του ιδίου Δικαστηρίου στη χωριστή απόφασή της, εάν το σχετικό άρθρο του Συντάγματος εγγυάται το δικαίωμα της ζωής στο έμβryo —ερμηνεία με την οποία δεν συμφωνούσε— τότε, ούτε η έκτρωση για δικαστικούς, ευγονικούς ή κοινωνικούς λόγους μπορεί να δικαιωθεί. Ανεξάρτητα πάντως από τη θέση που έχει ένας για την έκτρωση στην εξαιρετικά προβληματική εγκυμοσύνη, η αποποινικοποίησή της είναι αχρείαστη μια που σε καμιά χώρα με αυστηρή νομοθεσία δεν υπήρξε ποτέ, από ό,τι τουλάχιστο γνωρίζω, καταδίκη γιατρού που ενήργησε μια τέτοια έκτρωση.

Η εισήγηση του Δικαστηρίου για αποποινικοποίηση των δύσκολων περιπτώσεων έδωσε την ευκαιρία στη Βουλή το 1976 να τροποποιήσει με τέτοιο τρόπο την παράγραφο 218 του ποινικού κώδικα, ώστε στην πράξη να υπάρχει στη Γερμανία σχεδόν ελεύθερη έκτρωση. Αυτό οφείλεται κυρίως στην διεύρυνση που έκαμε η Βουλή της ιατρικής ένδειξης, ώστε να περιλαμβάνει εκτός από τον κίνδυνο της σωματικής υγείας της εγκύου και τον κίνδυνο της ψυχικής της υγείας. Για την ψυχική υγεία σαν ένδειξη έκτρωσης θα ασχοληθούμε στη συνέχεια.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να στρέψω την προσοχή του αναγνώστη σε ορισμένες ομοιότητες του γερμανικού νόμου του 1976 και του ελληνικού του 1978. Επιτρέπουν και οι δύο την ευγονική έκτρωση, μέχρι τις είκοσι δύο εβδομάδες ο γερμανικός και μέχρι τις είκοσι ο ελληνικός. Δέχονται την ιατρική ένδειξη με τη διευρυμένη σημασία του κινδύνου της ψυχικής υγείας της μητέρας που περιορίζεται όμως στον ελληνικό

νόμο, μέχρι τις δώδεκα εβδομάδες. Επιπλέον ο γερμανικός επιτρέπει την έκτρωση μέχρι τις δώδεκα εβδομάδες, εφ' όσον η κύηση είναι συνέπεια εγκληματικών πράξεων ή δημιουργεί στη γυναίκα βαριές καταστάσεις.

Η πιο ιδιάζουσα ένδειξη έκτρωσης που γνωρίζω είναι αυτή που περιλήφθηκε στον αγγλικό νόμο το 1967 (Abortion Act 1967) και πέρασε στην συνέχεια και στην κυπριακή νομοθεσία το 1974 (άρθρο 169Α του Ποινικού Κώδικα). Επιτρέπεται η έκτρωση: εφ' όσον δύο γιατροί βεβαιώσουν ότι η συνέχιση της κύησης συνεπάγεται κίνδυνο της ζωής ή βλάβης της σωματικής **ή ψυχικής υγείας** των υπαρχόντων ήδη παιδιών (αγγλικός), εφ' όσον δυο γιατροί βεβαιώσουν ότι η συνέχιση της κύησης θα προκαλούσε πνευματική ή ψυχική βλάβη **οιουδήποτε μέλους της οικογένειας της μητέρας**, μεγαλύτερη εκείνης παρά εάν δεν γινόταν η έκτρωση (κυπριακός). Δηλαδή επιπλέον της ιατρικής ένδειξης από πλευράς μητέρας —κίνδυνος της σωματικής ή ψυχικής της υγείας—, η αγγλική και κυπριακή νομοθεσία περιλαμβάνει και ιατρική ένδειξη που αφορά άλλα μέλη της οικογένειας. Είναι ευνόητα τα περιθώρια που αφήνει αυτή η διατύπωση και το προφητικό χάρισμα που απαιτεί από τους γιατρούς.

Καμιά από τις ενδείξεις για τη νομικά επιτρεπόμενη έκτρωση δεν χρησιμοποιήθηκε τόσο διεθνώς, όσο ο κίνδυνος βλάβης της ψυχικής υγείας της μητέρας. Ο Nathanson περιγράφει ως εξής το σενάριο του «ψυχολογικού παιχνιδιού» με τις πελάτισσές του λίγο πριν από τη φιλελευθεροποίηση των εκτρώσεων στην πολιτεία της Νέας Υόρκης:

«—Γιατρέ, είσαι βέβαιος ότι είμαι έγκυος;»

«—Δεν υπάρχει αμφιβολία».

«—Δεν μπορώ να κρατήσω το μωρό. Δεν είμαι παντρεμένη/ δεν έχω χρήματα/ δεν μπορώ να προσβάλω τους γονείς μου/ δεν μπορώ να το μάθει ο άντρας μου/ δεν είμαι έτοιμη να γίνω μητέρα».

«—Καλά, εάν είσαι πραγματικά τόσο απελπισμένη γι' αυτό, εννοώ μέχρι του σημείου της αυτοκτονίας ή κάτι τέτοιο, τότε εάν δεις δυο ψυχιάτρους που να βεβαιώνουν αυτό, μπορούμε να σου τερματίσουμε την εγκυμοσύνη».

«—Ω, ναι, οτιδήποτε. Ποιό να δω και πόσο σύντομα;».

Κάθε γιατρός -μπορεί ασφαλώς να βρει ένα ή περισσότερους συναδέλφους του που να δώσουν βεβαίωση για τον κίνδυνο της ψυχικής υγείας της εγκύου, όπως ασφαλώς μπορεί να βρει ένα ή περισσότερους άλλους γιατρούς που ουδέποτε θα υπέγραφαν μια τέτοια βεβαίωση.

Ο D. Callahan ένας επιτρεπτικός στις εκτρώσεις συγγραφέας λέγει σχετικά:

«Εκτός από τις σπάνιες σήμερα περιπτώσεις άμεσου κινδύνου της ζωής της γυναίκας, η έκτρωση δεν θεραπεύει καμιά γνωστή ασθένεια και δεν ανακουφίζει

από καμιά ιατρικώς ταξινομημένη αρρώστεια».

Ο I. Bernstein καθηγητής της Ψυχιατρικής και της Γυναικολογίας - Μαιευτικής συνοψίζει τη μαρτυρία του σε ειδική υποεπιτροπή της Αμερικανικής Γερουσίας ως εξής: **«Δεν υπάρχουν ψυχιατρικές ενδείξεις για τη θεραπευτική έκτρωση, διότι: 1) Η θεραπευτική έκτρωση δεν είναι αποτελεσματική θεραπεία για την ασθενή ή για την κατάσταση και απλώς σκοτώνει μωρά. 2) Η έκτρωση δεν θα λύσει το πρόβλημα της κακομεταχειρίσεως του παιδιού. 3) Η αυτοκτονία δεν είναι μεγαλύτερη πιθανότητα στις έγκυες γυναίκες από ότι στις μη έγκυες. 4) Είναι αδύνατο να προβλέψει κάποιος ποιος θα εμφανίσει μεταγεννητική ψύχωση. 5) Η θεραπευτική έκτρωση έχει τη δική της ψυχιατρική νοσηρότητα. 6) Υπάρχουν ικανοποιητικές μέθοδοι θεραπείας για τις ψυχιατρικές δυσκολίες της εγκυμοσύνης».**

Στην πραγματικότητα η έκτρωση όχι μόνο δεν λύνει ψυχολογικά προβλήματα, αλλά σε πολλές περιπτώσεις όπως μαρτυρούν οι στατιστικές δημιουργεί αισθήματα τύψεως και ενοχής.

Η χρήση της ψυχιατρικής ένδειξης στην Ελλάδα και στην Κύπρο φαίνεται να είναι περιορισμένη ίσως, γιατί θεωρείται πιο απλή, λιγότερο χρονοβόρα και περισσότερο άνετη ψυχολογικά η παράνομη έκτρωση στις ιδιωτικές κλινικές. Οι οπαδοί της έκτρωσης αντιλήφθηκαν τις πρακτικές αδυναμίες της νόμιμης διαδικασίας, γι' αυτό προωθούν στην Ελλάδα το τελευταίο φιλελεύθερο νομοσχέδιο που από ό,τι πληροφορούμαι όχι μόνο αποποινικοποιεί αρκετά την έκτρωση, αλλά προνοεί και την κάλυψη του μεγαλύτερου μέρους των εξόδων της από τα ασφαλιστικά ταμεία. Δεν αρκεί πια η νομική κατοχύρωση της έκτρωσης που επιτυγχάνει η φιλοσοφία της «προσωπικής εκλογής» τώρα **επιζητείται και η κοινωνική χρηματοδότηση, ανεξάρτητα αν ένας συμφωνεί ή όχι με την έκτρωση. Οι υπερασπιστές της ελευθερίας της συνειδήσεως ζητούν να επιβάλλουν σε ανθρώπους των οποίων η συνείδηση αντιτίθεται στην έκτρωση, έμμεση οικονομική συμμετοχή στο ολοκάυτωμα.**

Κανένας δεν περιμένει από τον πολιτικό νόμο να καλύπτει όλο το χώρο της Ηθικής· η έκτρωση όμως δεν είναι μια ενέργεια αποκλειστικά προσωπικής φύσεως αλλά θέμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πρόκειται για το πιο βασικό δικαίωμα που έχει ο άνθρωπος, το δικαίωμα της ζωής και ο νόμος δεν μπορεί να το αρνηθεί σε κανένα άνθρωπο με βάση την ηλικία, τόπο διαμονής —μέσα ή έξω από τη μήτρα— το βαθμό τελειότητας ή το βαθμό της εξάρτησης. **Το ότι το κακό της έκτρωσης έγινε αρκετά κοινό για να τιμωρείται είναι ακριβώς ένας επί πλέον λόγος για την ύπαρξη του αυστηρού απαγορευτικού νόμου: υπενθυμίζει στη συνείδηση των πολιτών ότι η έκτρωση δεν εγκρίνεται, έστω και αν δεν τιμωρείται. Αντίθετα η νομιμοποίηση της έκτρωσης συμβάλλει στην περαιτέρω νάρκωση του ηθικού αισθητηρίου του λαού με αποτέλεσμα όπως δείχνουν οι στατιστικές την τρομακτική αύξηση των εκτρώσεων —νόμιμων και παράνομων μαζί. Αυτή είναι η μεγαλύτερη και τραγικότερη συνέπεια της νομιμοποίησης, δεν είναι όμως η μόνη.**

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ο αυτοεξευτελισμός του νόμου με τις αναπόφευκτες αντιθέσεις του

α) *Ενώ ο νόμος αρνείται στο έμβryo το βασικότερο δικαίωμα, αυτό της ζωής, του αναγνωρίζει συγχρόνως μια σειρά από άλλα δικαιώματα όπως κληρονομιάς, παροχών από τις κοινωνικές ασφαλίσεις, αγωγής για ενδομήτριες βλάβες κλπ. Ειδικά για το τελευταίο δικαίωμα της αγωγής για προγεννητικές βλάβες, η τάση του νόμου είναι να το αναγνωρίζει και στην περίπτωση που το έμβryo πεθάνει.*

Το πιο παράξενο από τα δικαιώματα του εμβρύου που συζητείται στην Αμερική, είναι αυτό της αναισθητοποίησης από τον πόνο κατά τη διάρκεια της έκτρωσης. Η διαπίστωση ότι το έμβryo αισθάνεται πόνο —πιθανό τόσο νωρίς όσο οι οκτώ εβδομάδες—, οδήγησε στην εισαγωγή στο Αμερικανικό Κογκρέσσο σχετικού νομοσχεδίου. Το νομοσχέδιο απαιτεί από τους γιατρούς να πληροφορούν τις γυναίκες που ζητούν έκτρωση ότι μπορεί να χορηγηθεί αναισθητικό για την ανακούφιση του εμβρυακού πόνου, όταν υπάρχει βεβαιότητα ότι το έμβryo θα αισθάνεται πόνο κατά την έκτρωση.

β) Ο νόμος αναγκάζεται να συμβιβάζεται και να δικαιολογεί εκείνες τις εκτρώσεις που καταλήγουν να είναι νομικά ανθρωποκτονία εκ προθέσεως.

Το όριο της βιωσιμότητας σήμερα κατέβηκε στις είκοσι εβδομάδες. Οι εκτρώσεις που γίνονται μετά από αυτό το διάστημα με τη μέθοδο της καισαρικής τομής, καταλήγουν σχεδόν πάντοτε σε γεννήσεις ζωντανών και βιώσιμων θεωρητικά μωρών το ίδιο και μερικές αποτυχημένες εκτρώσεις με τις μεθόδους της δηλητηρίασης του αμνιακού υγρού και του φαρμάκου Prostaglandin. Επειδή οι επεμβάσεις αυτές χαρακτηρίζονται σαν εκτρώσεις το μωρό αφήνεται συνήθως να πεθάνει, αν και υπάρχουν και περιπτώσεις που πρόωρα μωρά από έκτρωση επέζησαν κατόπιν ιατρικής περίθαλψης. Το δίλημμα για το νόμο είναι ότι η θανάτωση ενός εμβρύου μέσα στη μήτρα είναι νόμιμη έκτρωση, ενώ η άμεση ή έμμεση θανάτωση ενός γεννημένου ζωντανού μωρού είναι νομικά φόνος, ανθρωποκτονία εκ προθέσεως. Υπάρχουν μερικές τέτοιες ενδιαφέρουσες δίκες στην Αμερική και Αγγλία που είναι ασφαλώς πολύ ενοχλητικές για το δικαστικό κόσμο.

Η υπονόμηση της ενότητας της οικογένειας

Η μητέρα μπορεί να κάμει έκτρωση χωρίς τη συγκατάθεση του άνδρα της, ή εάν είναι ανήλικη και ανύπαντρη χωρίς τη συγκατάθεση των γονιών της. Ο ακραίος φεμινισμός κατάφερε να πείσει τα ανδροκρατούμενα νομοθετικά και δικαστικά σώματα ότι ο άνδρας δεν δικαιούται να έχει λόγο για την τύχη του παιδιού του. «Οι φεμινίστριες έκαμαν ένα ευεργετικό αγώνα για να φέρουν τον πατέρα στη διαδικασία της γέννησης, από τις προγεννητικές εξετάσεις μέχρι το δωμάτιο της γέννας. Ταυτοχρόνως εξαιρούν τον άνδρα από την απόφαση για έκτρωση και διεκδικούν αυτό τον τομέα της εγκυμοσύνης για τους εαυτούς τους».

Η ευθάρρυνση της νεολαίας στην ανευθυνότητα

Η διάδοση του ελεύθερου έρωτα μεταξύ της σύγχρονης νεολαίας είναι αποτέλεσμα της κυριαρχίας της μηχανιστικής αντίληψης της ανθρώπινης σεξουαλικότητας που κηρύττει η λεγόμενη «σεξουαλική επανάσταση». Τα σώματα θεωρούνται λίγο ή πολύ σαν μηχανές ηδονής που παρ' όλες τις προφυλάξεις μπορούν να παρουσιάσουν μια μικρή βλάβη: την εγκυμοσύνη. Δεν υπάρχει όμως λόγος ανησυχίας, τώρα υπάρχει η νόμιμη (= ηθική) λύση της έκτρωσης. Η νομιμοποίηση ευθαρρύνει την ανευθυνότητα της νεολαίας απέναντι στη νέα ζωή που είναι δυνατό να προέλθει από την ανεξέλεγκτη σεξουαλική της δραστηριότητα. Η έκτρωση είναι τώρα η νόμιμη και εύκολη διέξοδος σε περίπτωση αποτυχίας της αντισύλληψης. Ο Nathanson διερωτάται σχετικά: «Μπορούμε να δεχθούμε την αντίληψη ότι, αφού μια πράξη δεν οδηγεί στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, απαλλαττώμαστε από κάθε ανθρώπινη ευθύνη; Εάν εμβολιάσεις το παιδί σου κατά της πολυομελίτιδας και μολαταύτα του μεταδοθεί και υποστεί σκληρές δυσμορφίες, το γεγονός ότι η μέθοδος «απέτυχε», παρά τις προθέσεις σου να εμποδίσεις βιολογικά αυτό το αποτέλεσμα, δεν αλλάζει με κανένα τρόπο την ευθύνη σου να φροντίσεις για το παιδί σου».

Η δημιουργία συνειδησιακού προβλήματος μεταξύ του λαού

Εάν ο νόμος επιτρέπει την ανάληψη των εξόδων της έκτρωσης από τα ασφαλιστικά ταμεία, τότε αυτόματα δημιουργείται πρόβλημα συνειδήσεως σε εκείνο το τμήμα του λαού που χωρίς να εγκρίνει την έκτρωση είναι υποχρεωμένο να συμμετέχει έμμεσα στη χρηματοδότησή της.

Η εκμετάλλευση του εμβρύου

Η νομιμοποίηση οδηγεί αβίαστα στην εκμετάλλευση του ανθρώπου - εμβρύου από τον άνθρωπο. Η απανθρωποίηση του εμβρύου από το νόμο το εγκαταλείπει στην αυθαιρεσία του επιστήμονα και στην απληστία του βιομηχάνου. Υπάρχουν επαρκή στοιχεία ότι σε αρκετές χώρες έγιναν ιατρικά

πειράματα με ζωντανά έμβρυα από εκτρώσεις με καισαρική τομή και ακόμη ότι **νεκρά έμβρυα από εκτρώσεις χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία καλλυντικών** ιδίως στη Γαλλία. Στην Αμερικανική Βουλή και Γερουσία γίνεται τώρα προσπάθεια απαγορεύσεως του πειραματισμού με ζωντανά έμβρυα. Οι ευρωπαϊκές χώρες αυτή τη στιγμή στερούνται ανάλογης νομοθεσίας και υπάρχουν επίσημες καταγγελίες ότι ο εμβρυακός πειραματισμός συνεχίζεται σ' αυτές. Πρόσφατα ο γερμανός βουλευτής της Έσσης Δ. Ράισλερ κατάγγειλε ότι στη Γερμανία και στη Γαλλία ορισμένες κλινικές πείθουν ή πληρώνουν τις γυναίκες (Γαλλία) για να δεχθούν να κάμουν έκτρωση με καισαρική τομή με τελικό σκοπό τη χρησιμοποίηση του ζωντανού εμβρύου για πειράματα. Ο ίδιος βουλευτής κατήγγειλε επίσης το εμπόριο νεκρών εμβρύων που ανθεί στον Ευρωπαϊκό χώρο χάρις στις βιομηχανίες καλλυντικών ιδίως τις γαλλικές. Με τις ανατριχιαστικές αυτές υποθέσεις θα ασχοληθεί και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ύστερα από επερώτηση γερμανού ευρωβουλευτή.

Η συμβολή της νομιμοποίησης στην εκμετάλλευση του εμβρύου αποκαλύπτεται από τους ίδιους τους εκμεταλλευτές. Όταν πριν μια δεκαπενταετία ξέσπασε στην Αγγλία σκάνδαλο εμπορίας και πειραματισμού ζωντανών εμβρύων, ο εκπρόσωπος μιας εκτρωτικής κλινικής που προμήθευε με έμβρυα - πειραματόζωα γειτονικό νοσοκομείο, δήλωσε: *«Η θέση είναι αρκετά ξεκαθαρισμένη. Ένα έμβρυο πρέπει να είναι είκοσι οκτώ εβδομάδων για να γίνει νομικά βιώσιμο. (ΣΣ σύμφωνα με τον αγγλικό νόμο). Νωρίτερα από αυτό είναι μάλλον φυτό».*

Η νομιμοποίηση οδηγεί προς τη μεταγεννητική ευθανασία

Η με οποιονδήποτε πρόσχημα νομική κάλυψη της έκτρωσης είναι σημαντική συμβολή στην κοινωνική αποδοχή της φιλοσοφίας της: Υπάρχει ανθρώπινη ζωή που δεν δικαιούται να ζήσει, γιατί δεν έχει νόημα, ποιότητα. Η ίδια φιλοσοφία μπορεί άνετα να εφαρμοστεί για τη θανάτωση οποιασδήποτε μεταγεννητικής «ανάξιας» ανθρώπινης ζωής, με ενεργητικά ή παθητικά μέσα — μη παροχή ιατρικής περίθαλψης—.

Στις 22 Ιανουαρίου του 1973 το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ αποφάσισε ότι τα έμβρυα δεν είναι νομικά πρόσωπα σύμφωνα με το Σύνταγμα, (παρεμπιπτόντως το ίδιο δικαστήριο στις 6 Μαρτίου του 1857 χαρακτήρισε σαν μη νομικά πρόσωπα τους νέγρους πάλι σύμφωνα με το Σύνταγμα). Λίγους μήνες μετά από την κακόφημη αυτή απόφαση ο βραβευμένος με Νόμπελ αμερικανός επιστήμονας J. Watson δήλωσε: *«Εάν ένα παιδί δεν εθεωρείτο ζωντανό μέχρι τρεις μέρες μετά τη γέννηση, τότε θα εδίδετο σε όλους τους γονείς η εκλογή που με το υπάρχον σύστημα δίδεται σε λίγους. Ο γιατρός θα επέτρεπε στο παιδί να πεθάνει, εάν οι γονείς έτσι ήθελαν και θα προλάμβανε πολλή αθλιότητα και πόνο. Πιστεύω ότι αυτή η άποψη είναι η μόνη λογική, σπλαγχνική στάση που υπάρχει».*

Δυστυχώς δεν πρόκειται μόνο για θεωρητικές εισηγήσεις. Υπάρχουν αρκετά στοιχεία ότι στις ΗΠΑ ασκείται τώρα **μεταγεννητική ευθανασία για ελαττωματικά**

βρέφη και αρρώστους γέροντες. Δεν εννοώ εδώ την τεχνητή και άσκοπη παρεμπόδιση του αναπόφευκτου φυσιολογικού θανάτου αλλά την πρόκλησή του με τη μη παροχή τροφής ή ιατρικής περίθαλψης. Ο ονομαστός παιδιατρικός χειρουργός C. Koop, ειδικός στη θεραπεία των ελαττωματικών παιδιών, απευθυνόμενος στους συναδέλφους του στην Αμερικανική Παιδιατρική Ακαδημία είπε: «Όλοι γνωρίζετε ότι σ' αυτή τη χώρα εφαρμόζεται τώρα βρεφοκτονία. Όλοι γνωρίζετε ότι εφαρμόζεται απ' αυτό ακριβώς τον κλάδο του επαγγέλματός μας που πάντοτε συνηγορούσε για τη ζωή των παιδιών μας.... Δεν σκοπεύω ποτέ να χρησιμοποιήσω τις λέξεις «φροντίζω» και «σκοτώνω» σαν να είναι συνώνυμες»⁵².

Η ιστορία διδάσκει ότι, όταν μια κοινωνία κάτω από την επίδραση μιας ιδεολογίας και άλλων ευνοϊκών συνθηκών θεωρήσει σαν αποδιοπομπαίους από τους κόλπους της μια κατηγορία ανθρώπων, κάνεις δεν μπορεί να προβλέψει που θα οδηγηθεί τελικά. Το πιο κραυγαλέο παράδειγμα είναι από τη ναζιστική Γερμανία. Οι δίκες της Νυρεμβέργης έδειξαν καθαρά ότι στη Γερμανία, την εποχή του μεσοπολέμου και πριν ο Χίτλερ πάρει την εξουσία, ήταν διαδεδομένη μεταξύ των γερμανών γιατρών και της κοινωνίας η **πραγματιστική ηθική του Hegel.** «... Ένα κύμα προπαγάνδας κατευθύνετο εναντίον της παραδοσιακής σπλαγγχνικής στάσης του 19ου αιώνα για τους χρόνιους αρρώστους και υπέρ της υιοθέτησης της ωφελιμιστικής άποψης του Hegel. Η στείρωση και η ευθανασία των προσώπων με χρόνιες διανοητικές αρρώστειες συζητήθηκε σε ένα συνέδριο των βαυαρών ψυχιάτρων το 1931». Την πρακτική εφαρμογή της Εγγελικής ηθικής ανέλαβε ο Εθνικοσοσιαλισμός με πρώτα θύματα όχι τους Εβραίους αλλά ελαττωματικούς σωματικά και διανοητικά γερμανούς. Μου έκαμε βαθειά εντύπωση όταν για πρώτη φορά έμαθα για τη σχετικά άγνωστη αυτή πτυχή του ναζιστικού ολοκαυτώματος. Ημουν στη Γερμανία, όταν προβλήθηκε πριν λίγα χρόνια η πολύκροτη τηλεοπτική σειρά «Ολοκαύτωμα». Η ίδια η ταινία και η συζήτηση που την ακολούθησε ήταν μια συγκλονιστική μαρτυρία για την αναγκαστική ευθανασία που επέβαλαν οι ναζί στους συμπατριώτες τους σε συνεργασία με ορισμένους γιατρούς. Είναι χαρακτηριστική η εξελικτική πορεία του γερμανικού προγράμματος ευθανασίας. «Οι πρώτοι που σκοτώθηκαν ήταν οι **ηλικιωμένοι, οι ανάπηροι, οι πνευματικά καθυστερημένοι και τα ελαττωματικά παιδιά.** Τελικά καθώς ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος πλησίαζε, περιλήφθηκαν στους ανεπιθύμητους καταδικασμένους, **επιληπτικοί, ανάπηροι του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, παιδιά με κακοσχηματισμένα αυτιά και ακόμη παιδιά που ουρούσαν στο κρεβάτι τους**». Το επόμενο βήμα της φρίκης των ναζιστικών στρατοπέδων συγκεντρώσεως είναι αρκετά γνωστό για να μη χρειάζεται περιγραφή. Μόνο μια σκηνή από την τελευταία πράξη, του δράματος, από τις δίκες της Νυρεμβέργης θα αναφέρω. Μετά από τη δίκη του ένας καταδικασμένος ναζί δικαστής είπε σε ένα αμερικάνο δικαστή: «Δεν φανταζόμαστε ότι θα φθάναμε σ' αυτό το σημείο» και ο αμερικάνος του απάντησε «**φθάσατε από τη στιγμή εκείνη που καταδικάσατε ένα αθώο ανθρώπινο πλάσμα**».

ΕΝΩΠΙΟ ΤΗΣ ΕΚΤΡΩΣΗΣ

Όπως ανέφερα προηγουμένως οι αντίπαλοι της έκτρωσης δεν περιορίζονται αποκλειστικά στο χώρο της Εκκλησίας και τα κίνητρά τους μπορεί να έχουν λίγη ή καθόλου σχέση με το βαθμό της θρησκευτικότητάς τους.

Η Εκκλησία όμως —με την έννοια του συνόλου των πιστών— είναι αναντίρρητα ένα συγκεκριμένο σύνολο ανθρώπων εκ πεποιθήσεως αντίθετων προς την έκτρωση που προσφέρεται σαν βάση ενός οργανωμένου αντιεκτρωτικού αγώνα. Μου φαίνεται ότι συνήθως τα συνειδητά μέλη της Εκκλησίας στην Ελλάδα, παρ' όλη την αντίθεσή τους στην έκτρωση είναι γενικά συγκρατημένα. Η κατάσταση αλλάζει κάπως, όταν γίνεται κάποια νέα προσπάθεια περαιτέρω αποποινικοποίησης της έκτρωσης. Ίσως να συμβάλλει σ' αυτή τη στάση και η εφησυχαστική αντίληψη ότι η προσπάθεια της Εκκλησίας για χριστιανική καλλιέργεια του λαού είναι συγχρόνως έμμεση καταπολέμηση της έκτρωσης, επομένως μια ειδική αντιεκτρωτική εκστρατεία είναι αχρείαστη. Η θέση ότι εφ' όσο οι συνειδητοί χριστιανοί θα αυξάνουν, θα λιγοστεύει το κακό της έκτρωσης είναι σωστή. Το συμπέρασμα όμως ότι περιττεύει συγκεκριμένο πρόγραμμα διαφώτισης και πρακτικής βοήθειας για αποτροπή της έκτρωσης είναι λανθασμένο. Είναι ιστορική αλήθεια ότι ο Χριστιανισμός αναμόρφωσε τον αρχαίο κόσμο αργά και σταθερά κυρίως με την εξάπλωση της διδασκαλίας του και όχι με απ' ευθείας ιδεολογική επίθεση σε επί μέρους θέματα. Σήμερα η κατάσταση είναι διαφορετική. Η πλειονότητα του λαού παρά τα νεο-ειδωλολατρικά στοιχεία που τη χαρακτηρίζουν στη θεωρία και πράξη, έχει ένα βασικό χριστιανικό υπόβαθρο, έστω κι' αν δεν είναι σε θέση ή δεν θέλει να το αντιληφθεί. Ειδικά η καίρια για την έκτρωση εντολή «ου φονεύσεις», έχει μια καθολική αναγνώριση ανεξάρτητα της θρησκευτικότητας του ατόμου. Το κύριο πρόβλημα είναι να διαφωτιστεί ο σύγχρονος άνθρωπος για την πραγματικότητα της ανθρώπινης ενδομήτριας ζωής, ώστε να αντιληφθεί ότι **η έκτρωση είναι θανάτωση ανθρώπου**. Πολλοί άνθρωποι έχουν μια πολύ γενική και αόριστη εικόνα για το έμβρυο ιδίως στους πρώτους μήνες της εγκυμοσύνης. Παράλληλα η αυξανόμενη κοινωνική αποδοχή της έκτρωσης στην οποία συμβάλλει η εκτρωτική μυθολογία και το γεγονός ότι το θύμα είναι αθέατο οπτικά και απρόσιτο συναισθηματικά, διευκολύνει την υιοθέτηση της έκτρωσης σαν διεξόδου από την προβληματική εγκυμοσύνη. Όταν ένας συνειδητοποιήσει ότι η έκτρωση σκοτώνει άνθρωπο, το μεγαλύτερο μέρος, της μάχης έχει κερδηθεί. Λέγω το μεγαλύτερο, γιατί πάντα υπάρχει χώρος για τη σοφιστική επιχειρηματολογία ή την ανθρώπινη αδυναμία.

Εγώ προσωπικά άρχισα να ενδιαφέρομαι για την έκτρωση, όταν κατά την παραμονή μου στη Γερμανία, έπεσε στα χέρια μου ένα σχετικό διαφωτιστικό φυλλάδιο. Ήταν η γερμανική έκδοση του αμερικανικού εντύπου Life or Death με μια σειρά από σπάνιες φωτογραφίες για την εξέλιξη του εμβρύου και τα διάφορα είδη εκτρώσεων. Αυτές οι εικόνες των διαμελισμένων από την απόξεση ή απορρόφηση μωρών ήταν περισσότερο

εύγλωττες και ακαταμάχητες απ' όλα τα επιχειρήματα που γνώριζα.

Το εντυπωσιακό μήνυμα που αφήνουν στους θεατές τέτοιες εικόνες το διαπίστωσα πολλές φορές με την προβολή διαφανειών για την εμβρυακή εξέλιξη και ιδίως την έκτρωση. Εξαιρετικά πρόσφορο έδαφος είναι το σχολείο. Το διαφωτιστικό οπτικοακουστικό υλικό μπορεί να ενταχθεί στα πλαίσια του μαθήματος των θρησκευτικών (στο βιβλίο της Ηθικής της Γ' Λυκείου υπάρχει μάλιστα και σχετική αναφορά στην έκτρωση).

Η οπτική εμπειρία του εμβρύου και της έκτρωσης παρουσιάζεται ιδιαίτερα εντυπωσιακή και πειστική με τη μέθοδο της υπερηχογραφίας. Ο Β. Nathanson που διεδραμάτισε κύριο ρόλο στην αμερικανική τραγωδία της έκτρωσης μετά τη μεταστροφή του ασχολήθηκε συστηματικά με την υπερηχογραφία του εμβρύου. Πρόσφατα παρουσίασε μια εικοσάλεπτη βιντεοταινία μιας πραγματικής έκτρωσης, εμβρύου δέκα εβδομάδων. Η έκτρωση έγινε από ένα γνωστό του γιατρό που του επέτρεψε να την κινηματογραφήσει με υπερήχους. Ιδού η δραματική περιγραφή του ίδιου του Nathanson: «... Όταν η άκρη του απορροφητήρα κτυπά τον αμνιακό σάκο... το παιδί αναπηδά. Τώρα καθ' όσο γνωρίζουμε ο αμνιακός σάκος δεν έχει νευρικούς ιστούς, ώστε σαφώς το παιδί δεν αισθάνεται, αλλά αντιλαμβάνεται ότι κάτι επιθετικό γίνεται και αναπηδά μακριά... Τη στιγμή που το άκρο του απορροφητήρα αρχίζει να κινείται το έμβρυο το καταλαμβάνει και αρχίζει να αναρριχάται στην κορυφή της μήτρας. Μπορείς να δεις το στόμα του να ανοίγει σε μια σιωπηλή κραυγή..., την καρδιά να επιταχύνει το ρυθμό της, τα άκρα να κινούνται γρηγορότερα, το παιδί να γυρίζει ταχύτατα... ακόμη και η αναπνοή αυξάνεται». Το δράμα τελειώνει με «το διαμελισμό του παιδιού μπροστά στα μάτια σου». Η ακαταμάχητη επίδραση μιας τέτοιας ταινίας, φαίνεται από την επίδρασή της στους ίδιους τους γιατρούς. Ο Nathanson παρόλο που έκαμε ο ίδιος χιλιάδες εκτρώσεις και ήταν κάπως προετοιμασμένος για το θέαμα που τον περίμενε, λέγει ότι αισθάνθηκε αναγούλα, όπως και ο ίδιος ο γιατρός που έκαμνε την έκτρωση, όταν προς στιγμή είδε στην οθόνη τί ακριβώς έκαμνε. Ο τελευταίος δεν στράφηκε να κοιτάξει άλλη φορά την οθόνη κατά την διάρκεια της έκτρωσης και με πολύ κόπο τον έπεισε ο Nathanson να δει αργότερα την ταινία για να το βοηθήσει στην περιγραφή· τελικά ο γιατρός που έκαμε την επέμβαση σταμάτησε να κάμνει εκτρώσεις.

Ολόκληρη η εκτρωτική μυθολογία αποσκοπεί στην απανθρωποίηση του εμβρύου και στην όσο το δυνατό περισσότερη αποφυγή της αναφοράς του. Αντίθετα η αντιεκτρωτική διαφώτιση πρέπει να φέρει στη συνείδηση του λαού με εικόνες και κείμενα τις πραγματικότητες της ανθρώπινης ενδομήτριας ζωής και της έκτρωσης. Είναι ευκολότερο να σκοτώνεις ένα απρόσιτο στις αισθήσεις και το συναίσθημα πλάσμα, παρά ένα ορατό και συγκεκριμένο. Στο έργο του Έριχ Μαρία Ρεμάρκ «Ουδέν νεώτερο από το Δυτικό μέτωπο» ο ήρωάς του τότε μόνο συνειδητοποιεί το δράμα του φόνου, όταν ο ίδιος σκοτώνει πρόσωπο προς πρόσωπο το γάλλο στρατιώτη και παρακολουθεί την επιθανάτια αγωνία του.

Εκτός από τη διαφώτιση υπάρχει ανάγκη ηθικής συμπαράστασης και πρακτικών μέτρων βοήθειας, ιδίως στην περίπτωση εξώγαμου εγκυμοσύνης. Η πίεση, από το άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον της ανύπαντρης εγκύου γυναίκας για καταφυγή στην έκτρωση μπορεί να υπερνικήσει την τυχόν θεωρητική γνώση και αντίθεσή της γι' αυτή. Η ανθρώπινη αδυναμία χρειάζεται συμπαράσταση και πρακτική βοήθεια (κατάλληλο μέρος διαμονής, ιατρική φροντίδα, οικονομική ενίσχυση κλπ.). Τώρα είναι η στιγμή της βοήθειας και όχι της κριτικής. Εφ' όσον η ανύπαντρη μητέρα κάτω από τις σημερινές συνθήκες της ελληνικής κοινωνίας αισθάνεται δύσκολο να κρατήσει το παιδί της, η λύση της υιοθεσίας είναι η πιο κατάλληλη υπό τας περιστάσεις. Ασφαλώς είναι προτιμότερο να θυμάται ότι έδωσε το παιδί της σε μια οικογένεια που το περιβάλλει με αγάπη, παρά να ζει με την ανάμνηση του θανάτου του μωρού.

Δεν πρέπει ακόμη να λησμονείται και ο αγώνας για αποτροπή της περαιτέρω νομιμοποίησης της έκτρωσης. Ο τελικός στόχος πρέπει να είναι ένας νόμος που να επιτρέπει την έκτρωση μόνο στην περίπτωση κινδύνου της ζωής της μητέρας. Για την Ελλάδα ο στόχος αυτός φαίνεται επί του παρόντος ανέφικτος, μια και οι βουλευτές μας παρουσιάζονται στην πλειονότητά τους υποστηρικτές της φιλελευθεροποίησης. Νομίζω ότι μια οργανωμένη αντιεκτροπική διαφώτιση μεταξύ του λαού θα έχει ασφαλώς επίδραση και στους πολιτικούς αντιπροσώπους του. Σήμερα δυστυχώς επικρατεί η εντύπωση ανάμεσα σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού —και το γνωρίζουν αυτό οι βουλευτές— ότι το να είσαι οπαδός της νομιμοποίησης σημαίνει προοδευτικότητα και υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (της γυναίκας φυσικά). Η μονή δυτική χώρα που έχει τις περισσότερες πιθανότητες επαναφοράς αυστηρού νόμου είναι σήμερα οι ΗΠΑ. Τα ευθαρρυντικά στοιχεία είναι τα εξής:

—Η πλειοψηφία των αμερικανών ευνοεί νομικούς περιορισμούς στην έκτρωση.

—Η πολύπλευρη δραστηριότητα των διαφόρων αντιεκτροπικών οργανώσεων.

—Στην έκτρωση αντιτίθενται ο πρόεδρος Ρήγκαν, η πλειοψηφία της Βουλής, η μισή Γερουσία και η πλειοψηφία των νομοθετικών σωμάτων των πολιτειών. Τα δεδομένα αυτά δίνουν αρκετές ελπίδες για την ανατροπή της κακόφημης απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ του 1973.

Το τελευταίο νομοσχέδιο για τις εκτρώσεις έδωσε το έναυσμα μιας κάποιας αντίδρασης κατά των εκτρώσεων, κυρίως στο χώρο της Εκκλησίας. Ανεξάρτητα από την έκβαση του συγκεκριμένου αυτού αγώνα, η μάχη εναντίον των εκτρώσεων πρέπει να συνεχισθεί πολύπλευρα και οργανωμένα. Απαιτούνται ειδικά σωματεία διαφώτισης ή και παροχής συμβουλών και βοήθειας, είτε εξαρτώμενα από την επίσημη Εκκλησία, είτε εντελώς ανεξάρτητα. Τα τελευταία θα είναι ιδιαίτερα ικανά να απευθυνθούν σε άτομα αδιάφορα θρησκευτικώς. Ο Σύνδεσμος Προστασίας του

Αγέννητου Παιδιού της Κύπρου, παρά τη μικρή του πείρα και μέσα είναι πρόθυμος να βοηθήσει τους ενδιαφερομένους στην οργάνωση τέτοιων συνδέσμων και στην προμήθεια οπτικοακουστικού υλικού.

Τέλος θεωρώ αναγκαίο για την επιτυχία αυτού του έργου το διαχωρισμό του προβληματικού θέματος της αντισύλληψης από την έκτρωση. Στο καταστατικό του Συνδέσμου μας υπάρχει σαν βασική αρχή το ότι δεν παίρνουμε θέση στο πρόβλημα των αντισυλληπτικών, εφ' όσον πρόκειται για μεθόδους που έχουν πράγματι αντισυλληπτική και όχι εκτρωτική δράση, (εκτρωτικά μέσα είναι το ενδομήτριο σπείραμα που εμποδίζει την εγκατάσταση του γονιμοποιημένου ωαρίου στη μήτρα και πιθανότατα τα χάπια —τα χάπια παράλληλα με εκτρωτική έχουν και αντισυλληπτική και στείρωτική δράση και είναι δύσκολο στην κάθε συγκεκριμένη περίπτωση να πει κάποιος ποια δράση είναι η πρωτεύουσα—). Γιατί αυτή η πρόνοια στο καταστατικό μας; Διότι η αντισύλληψη, παρά τα ηθικά προβλήματα που παρουσιάζει τόσο σαν αποφυγή της τεκνογονίας, όσο και σαν εκλογή συγκεκριμένης μεθόδου, δεν είναι καθόλου το ίδιο πράγμα με την έκτρωση. Η αντισύλληψη προλαμβάνει ανθρώπινη ζωή, η έκτρωση σκοτώνει ανθρώπινη ζωή. Είναι θεμελιώδες λάθος να θεωρείται η πραγματική αντισύλληψη και η έκτρωση σαν συναφείς πράξεις. Από την άλλη πλευρά προπαγανδίζεται συχνά στην κοινωνία μας η ιδέα ότι η αντισύλληψη είναι η πανάκεια στο θέμα της πρόληψης της έκτρωσης. Όμως όπως είναι γνωστό, ούτε η θεωρητική γνώση, ούτε η εφαρμογή των αντισυλληπτικών μεθόδων διασφαλίζει από τη λεγόμενη ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη.

Εάν ένας θέλει να φιλοσοφήσει χριστιανικά το θέμα, του κακού στην έκτρωση, θα δει ότι σε τελευταία ανάλυση το πραγματικό κακό της έκτρωσης δεν είναι ο ίδιος ο θάνατος ενός συνανθρώπου μας, αλλά η συμμετοχή ή η αδιαφορία του ατόμου γι' αυτό. Ασφαλώς η δικαιοσύνη του Θεού επιφυλάσσει τόπο στη Βασιλεία Του για τα αθώα πλάσματα των οποίων οι ψυχές, τόσο βίαια και πρόωρα αποχωρίστηκαν από το σώμα. Ο θάνατος ενός αθώου ανθρώπου δεν ζημιώνει το αιώνιο μέλλον του, ζημιώνει όμως εκείνους που συνήργησαν ή αδιαφόρησαν στο θάνατό του. Κανένας συνειδητός χριστιανός δεν μπορεί να παραμένει απαθής στο θάνατο «των αδελφών του των ελαχίστων». Εάν δεν μπορεί να κάμει τίποτε συγκεκριμένο για το αγέννητο μωρό, μπορεί ασφαλώς να προσεύχεται και αυτό είναι το πιο σπουδαίο απ' όλα. Να προσεύχεται γι' όλους όσους είναι αναμειγμένοι στο δράμα και για την ανάδειξη ανθρώπων ικανών να οδηγήσουν τον ελληνικό λαό σε μια σταυροφορία εναντίον της σύγχρονης γενοκτονίας δεκάδων χιλιάδων ελληνόπουλων το χρόνο.

(Πλήθος παραπομπών και σημειώσεων του άρθρου μπορείτε να βρείτε στο περιοδικό «Κοινωνία», τ. 4, έτος 1984, σελ.542-574, όπου και πρωτοδημοσιεύθηκε)

Σχόλιο “Άλλης Ώψεως”: «Θα θέλαμε να εκφράσουμε μια διαφορετική γνώμη για ένα σημείο της κατά τα άλλα πληρέστατης και χρησιμότητας εργασίας. Σε αρκετά

σημεία του κειμένου, υποστηρίζεται από τον συγγραφέα, ότι στη μοναδική περίπτωση που θα έπρεπε να επιτρέπεται η έκτρωση είναι σε αυτή που κινδυνεύει η ζωή της μητέρας. Όμως προκύπτει ένα ηθικό ερώτημα. Είναι άραγε στα μάτια του Θεού η μια ψυχή μεγαλύτερης αξίας από την άλλη (του παιδιού και της μητέρας); Και ποιός είναι αυτός που θα επιλέξει ποιος θα ζήσει; Είναι εσφαλμένο, πιστεύουμε, να αξιολογούμε τις ψυχές με συναισθηματικά κριτήρια ή από το τι θα πράτταμε εμείς από αδυναμία...»

ΣΧΕΤΙΚΑ ΑΡΘΡΑ:

[Επιπτώσεις της έκτρωσης στην ψυχική υγεία της γυναίκας \(Συμπεράσματα ιατρικών ερευνών\)](#)

[Οι εκτρώσεις και οι πόλεμοι των πολιτισμών \(Herman T. Engelhardt\)](#)

[Έκτρωση: Δικαιώματα και σφάλματα των γυναικών \(Frederica Matthews Green\)](#)

[Ωδή για το παιδί που δεν γεννήθηκε ποτέ \(Ποίημα\) \(Βασιλική Γούση\)](#)

[Επιπτώσεις των αμβλώσεων στην υγεία της γυναίκας \(Συμπεράσματα ιατρικών ερευνών\)](#)

[Εκτρωση: «Το αμάρτημα της μητρός μου» \(από Ιατρική και Νομική άποψη\)](#)

[Άρθρο Φαρμακοποιού για το χάπι της επόμενης ημέρας και τις επιπτώσεις του](#)